

Facultade de Ciencias da Educación e do Deporte

Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte

Materias			
Curso 2			
Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
P02G050V01301	Educación: Epistemoloxía das ciencias da actividade física, o deporte e a educación física	1c	6
P02G050V01302	Estatística: Metodoloxía da investigación e estatística na actividade física e o deporte	2c	6
P02G050V01303	Fundamentos dos deportes colectivos I	1c	9
P02G050V01304	Fundamentos dos deportes individuais	1c	9
P02G050V01401	Fisioloxía: Fisioloxía do exercicio II	1c	6
P02G050V01402	Expresión corporal e danza	2c	6
P02G050V01403	Fundamentos dos deportes colectivos II	2c	9
P02G050V01404	Fundamentos dos deportes ximnásticos	2c	9

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Educación: Epistemoloxía das ciencias da actividade física, o deporte e a educación física				
Materia	Educación: Epistemoloxía das ciencias da actividade física, o deporte e a educación física			
Código	P02G050V01301			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS 6	Sinale FB	Curso 2	Cuadrimestre 1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Didácticas especiais			
Coordinador/a	Figueira Rodríguez, Alberto			
Profesorado	Figueira Rodríguez, Alberto			
Correo-e	AFIGUEIRA@UVIGO.ES			
Web				
Descrición xeral	A materia aporta as nocións básicas que debe posuír o alumnado universitario sobre a construción do coñecemento científico e a ética profesional. Delimita a diferenza entre a ciencia e a profesión no ámbito competencial da titulación do Grado en Ciencias da Actividade Física e o Deporte, e aprofunda no coñecemento do obxecto de estudo da mesma: motricidade, corporeidade e prácticas corporais.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Código	
B1	Conceptualización e identificación do obxecto de estudo das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B2	Coñecemento e comprensión da literatura científica do ámbito da actividade física e o deporte.
B9	Coñecemento e comprensión dos fundamentos do exercicio físico, xogo motor, danza, expresión corporal e actividades na natureza.
B11	Coñecemento e comprensión dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.
B12	Aplicación das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B13	Hábitos de excelencia e calidade no exercicio profesional.
B25	Habilidade de liderado, capacidade de relación interpersoal e traballo en equipo.
B26	Adaptación a novas situacións, a resolución de problemas e a aprendizaxe autónoma.

Resultados previstos na materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Diferenciar entre a realidade e os obxectos de estudo. Comprender a función da epistemoloxía.	B1
Distinguir os diferentes tipos de obxecto de estudo que poden ser abordados polas CCAFD.	B1
Comprender o obxecto de estudo da motricidade humana dende diferentes perspectivas formais e saber identificar as súas diferentes notas: psíquicas, somáticas, naturais, culturais, centrípetas e centrífugas.	B9
Entender a existencia de paradigmas ou enfoques diferentes na interpretación do mundo e como afectan ao coñecemento científico.	B1 B2 B26
Identificar as diferentes correntes paradigmáticas vixentes no ámbito disciplinar das Ciencias da Actividade Física e o Deporte.	B1
Reflexionar sobre diferentes perspectivas de comprensión social e prácticas sobre o corpo e a motricidade humana, coñecidas e descoñecidas, hexemónicas e marxinais, posíbeis e imposíbeis.	
Comprender a relación entre a linguaxe, o coñecemento e as concepcións filosóficas/paradigmáticas sobre a corporeidade humana.	B1 B9
Coñecer, identificar, distinguir e nominar as diferentes manifestacións da motricidade humana e/ou prácticas corporais.	B1 B9
Identificar, seleccionar e consensuar en grupo a elección dun obxecto de estudo vencellado ás CCAFD.	B1 B25
Elaborar, presentar e explicar en equipo unha presentación visual sobre o obxecto de estudo.	B12 B25 B26
Aplicar o paradigma sistémico ao coñecemento dos fenómenos vencellados coa actividade físico-deportiva e/ou motricidade humana.	B1 B26

Identificar a estrutura básica dunha memoria de investigación.	B2
Comprender e aplicar con propiedade a linguaxe científica no ámbito académico e profesional.	B2
Elaborar traballos académicos de forma estruturada e rigurosa. Saber referenciar a documentación.	B2 B13 B26
Buscar información de calidade sobre unha cuestión que interese coñecer.	B1 B12 B26
Entender un documento científico e saber extraer do mesmo a información que sexa de interese.	B2
Saber que é unha profesión e a súa relación co contexto socio-económico.	B1
Diferenciar a profesión da ciencia. Distinguir na titulación a dimensión profesional da científica-humanística.	B13
Coñecer a regulación profesional do ámbito da actividade físico-deportiva.	B11
Coñecer o Colexio Oficial de Licenciados en Educación Física e en Ciencias da Actividade Física e o Deporte.	B13
Comprender que é a ética e a necesidade de incorporala na práctica profesional e académica-científica.	B11 B13
Considerar o contido dos códigos éticos e deontolóxicos existentes no ámbito das CCAFD.	
Incorporar a reflexión ética na práctica académica.	
Concienciarse da relevancia da formación continua e do compromiso social co ben común.	
Ser receptivo/a e reflexionar sen prexuízos sobre as cuestións e dilemas formulados nas clases.	B11
Ser flexible ante novos supostos sobre as Ciencias da Actividade Física e o Deporte.	B13 B26
Participar e interactuar co grupo clase nas dinámicas propostas.	B25

Contidos

Tema	
1. Nocións xerais e vocabulario epistemolóxico: concepto de Ciencia e correntes principais da Epistemoloxía. Fundamentos do coñecemento da realidade.	1.1. Nocións xerais e vocabulario epistemolóxico. 1.1.1. A epistemoloxía e a ciencia. 1.1.2. O coñecemento e o coñecemento científico. 1.2. Fundamentos do coñecemento da realidade. 1.2.1. A elaboración dun traballo académico. 1.2.2. Procura de información. 1.2.3. A lectura científica. 1.2.4. Manuais de estilo. Aplicación do formato APA (American psychological Association)
2. Epistemoloxía e ciencia. Epistemoloxía e socioloxía da ciencia.	2.1. Características do coñecemento científico. 2.2. O obxecto de estudo. 2.3. A investigación científica. 2.4. As clasificacións das ciencias. 2.5. Os paradigmas. O paradigma sistémico. 2.6. Epistemoloxías feministas e teoría de xénero.
3. Obxecto de estudo, consideración científica, paradigmas epistemolóxicos e historia da Educación Física e das Ciencias da Actividade Física e o deporte.	3.1. O obxecto de estudo das Ciencias da Actividade Física e o Deporte.
4. Matriz disciplinar das Ciencias da Actividade Física e do Deporte. Teorías científicas e fundamentos conceptuais sobre a motricidade, a actividade física e o deporte.	4.1. A configuración disciplinar das Ciencias da Actividade Física e o Deporte. 4.2. A definición semántica do obxecto: da actividade física á motricidade. 4.3. Unha análise sistémica da motricidade humana.
5. Deontoloxía e profesión. Ontoloxía das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.	5.1. Deontoloxía 5.1.1. Ética e profesión. 5.1.2. Códigos deontolóxicos. 5.1.3. As finalidades da educación física e da práctica profesional vencellada ás expresións motrices. 5.1.4. Dilemas morais. 5.2. Profesión 5.2.1. A profesión. 5.2.2. A regulación profesional. 5.2.3. O colexio profesional de Licenciados/as en Educación Física e Ciencias da Actividade Física e do Deporte.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	18	36	54

Resolución de problemas	10	10	20
Traballo tutelado	8	24	32
Estudo de casos	5	5	10
Debate	6	6	12
Exame de preguntas de desenvolvemento	2	16	18
Traballo	2	0	2
Práctica de laboratorio	1	1	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Lección maxistral	- Exposición oral con apoio audiovisual dos contidos conceptuais.
Resolución de problemas	- Traballo sobre os contidos dirixido polo profesor/a. Técnicas grupais participativas.
Traballo tutelado	- Elaboración dun traballo académico. Delimitación dun tema, contextualización, búsqueda de recursos empregando bases de datos, e redacción do traballo. Aplicación do manual de estilo APA. Soporte web.
Estudo de casos	- Análise e lectura comprensiva de documentación académica e científica. - Recopilación e análise do coñecemento común en torno a actividade física e o deporte a través de diferentes soportes. - Análises sistémicas do campo profesional. - Análises sistémicas da configuración académica do grao.
Debate	- Discusión programada sobre situacións vencelladas á delimitación científica e disciplinar das Ciencias da Actividade Física e do Deporte. - Discusión programada sobre situacións terminolóxicas e identidade epistemolóxica. - Crítica de noticias vencelladas con problemáticas epistemolóxicas das Ciencias da Actividade Física e do Deporte

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballo tutelado	Supervisión e discusión en titorías grupais e individuais sobre o traballo a desenvolver polo alumnado. Discusión e crítica de lecturas programadas. As tutorías presenciais terán lugar no despacho 225 e as virtuais na aula de profesorado número 915 previa cita. Tamén a través do correo electrónico ou calquer outro medio disponible acordado mutuamente.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Resolución de problemas	Asistencia e participación activa nas prácticas de laboratorio desenvolvidas nas horas dos grupos B	20	B1 B2 B26
Traballo tutelado	Asistencia ás clases C para a supervisión e seguimento do traballo tutelado.	7	B2 B12 B25 B26
Exame de preguntas de desenvolvemento	Preguntas de desenvolvemento sobre as contidos claves da materia. Perspectiva comprensiva e crítica.	30	B9 B11 B26
Traballo	Entrega do traballo tutelado cumprindo os criterios de avaliación establecidos nas condicións de realización.	33	B1 B2 B12 B13 B25 B26
Práctica de laboratorio	Exposición, defensa oral e participación na discusión dos diferentes traballos tutelados presentados.	10	B1 B2 B12 B13 B25 B26

Outros comentarios sobre a Avaliación

Para superar a asignatura é imprescindible acadar unha calificación mínima de 5 puntos.

O alumnado "Non asistente" deberá realizar as metodoloxías de "Traballos e Proxectos" e a "Proba de resposta longa, de desenvolvemento".

De non ter superada a materia na primeira convocatoria, as competencias non adquiridas serán avaliadas na convocatoria de xullo.

Nas convocatorias correspondentes a un mesmo curso académico, consérvanse as cualificacións obtidas polo alumnado. Será necesario repetir as metodoloxías necesarias para conseguir un mínimo de 5 puntos.

As titorías son presenciais. Non se realizará atención tutorial por correo electrónico.

As datas oficiais dos exames pódense consultar na web da facultade na ligazón <http://fcced.uvigo.es/es/docencia/examenes>

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación., **Libro blanco. Título de grado en ciencias de la actividad física y el deporte. Recuperado de**http://www.aneca.es/media/150296/libroblanco_deporte_def.pdf, ANECA, 2004

Rey Cao, Ana, **Ciencia y motricidad. Epistemología de las ciencias de la actividad física y el deporte.**, 1ª ed., Dykinson., 2014

Rey Cao, Ana, **¡Protestar es cardio! La no ideología ideológica en el campo de las prácticas físico-deportivas.**, 2014

Bibliografía Complementaria

Barbero González, José Ignacio, **La escolarización del cuerpo: reflexiones en torno a la levedad de los valores del capital cuerpo en educación física.**, 2005

Cagigal, José M^a., **José María Cagigal. Obras selectas. Volumen II. Deporte, pulso de nuestro tiempo. El deporte en la sociedad actual. Cultura intelectual y cultura física.**, 1ª ed., Comité Olímpico Español; Ente de Promoción Deportiva, 1996

Devís Devís, J. Martínez Moya, P y Villamon Herrera, J., **La profesionalización de la Educación Física: caracterización y evolución del conocimiento científico. En S. García (Coord.) Congreso Internacional de Historia de la Educación Física. (pp. 149-156).**, 1ª ed., Universidad de Salamanca y Gymnos., 2002

Martín Acero, Rafael, González Valeiro, Miguel (eds.), **Educación física e deporte no século XXI. VI Congreso Galego de Educación Física. Vol.1: Simposio Internacional de consenso José María Cagigal.**, 1ª ed., A Coruña: Universidade da Coruña. Disponible en h, 1998

Oña, Antonio, **La ciencia en la actividad física: viejos y nuevos problemas.**, 2002

Red Internacional de investigadores en motricidad humana, **La ciencia de la motricidad humana (CMH) como área autónoma de conocimiento: Trayectorias desde la Red Internacional de Investigadores en Motricidad Humana.**, 2006

Rey Cao, Ana y Canales Lacruz, Inma, **Discurso epistémico para una ciencia de la motricidad.**, 2007

Sergio, Manuel, **Um corte epistemológico.**, 1ª ed., Instituto Piaget, 1999

Vicente Pedraz, Miguel, **Teoría pedagógica de la actividad física.**, 1ª ed., Gymnos, 1987

Vicente Pedraz, Miguel, **La educación física como ideología del poder: la construcción de las creencias pedagógicas en torno a las enseñanzas escolares del cuerpo.**, 2009

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Estatística: Metodoloxía da investigación e estatística na actividade física e o deporte/P02G050V01302

Outros comentarios

Asistencia de forma continua a clase.

Lectura da bibliografía recomendada.

Actitude e predisposición ao pensamento crítico e analítico atinguindo dende os contidos da materia, a súa metodoloxía e o propio profesor.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Estadística: Metodología de la investigación y estadística en la actividad física y el deporte**

Materia	Estadística: Metodología de la investigación y estadística en la actividad física y el deporte			
Código	P02G050V01302			
Titulación	Grado en Ciencias de la Actividad Física y del Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	2c
Lingua de impartición	Castellano Gallego			
Departamento				
Coordinador/a	Iglesias Pérez, María Carmen			
Profesorado	Iglesias Pérez, María Carmen			
Correo-e	mcigles@uvigo.es			
Web				
Descripción xeral				

Resultados de Formación y Aprendizaje

Código	
B2	Conocimiento y comprensión de la literatura científica del ámbito de la actividad física y el deporte.
B11	Conocimiento y comprensión de los principios éticos necesarios para el correcto ejercicio profesional.
B12	Aplicación de las tecnologías de la información y comunicación (TIC) al ámbito de las Ciencias de la Actividad Física y del Deporte.
B13	Hábitos de excelencia y calidad en el ejercicio profesional.
B25	Habilidad de liderazgo, capacidad de relación interpersonal y trabajo en equipo.
B26	Adaptación a nuevas situaciones, la resolución de problemas y el aprendizaje autónomo.

Resultados previstos en la materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Comprender la literatura científica del ámbito de la actividad física y el deporte, en lo relativo a los B2 métodos estadísticos de investigación que frecuentemente aparecen en la misma.	
Saber aplicar las tecnologías de la información y comunicación (TIC) al ámbito de las Ciencias de la B12 Actividad Física y del Deporte y específicamente manejar software estadístico y recursos de Internet.	
Desarrollar habilidades de trabajo en equipo, incidiendo en el compromiso con el trabajo de grupo y la relación interpersonal sin aprovecharse del trabajo de los compañeros.	B25
Desarrollar habilidades para la adaptación a nuevas situaciones, la resolución de problemas y el aprendizaje autónomo.	B26
Desarrollar hábitos de excelencia y calidad en el ejercicio profesional.	B13
Conocer y actuar dentro de los principios éticos necesarios para el correcto ejercicio profesional, incidiendo en lo relativo a la obtención de datos, el secreto estadístico y la no manipulación de resultados.	B11
Fomentar la sensibilidad hacia los valores propios del pensamiento científico: el cuestionamiento de las ideas intuitivas, el análisis crítico de las observaciones, la necesidad de verificación, la capacidad de análisis y síntesis, la argumentación y toma de decisiones desde criterios racionales.	B2 B13 B26

Contenidos

Tema	
Tema 1. Método de investigación científica en la actividad física y el deporte. Pasos y elementos del proceso de investigación.	Subtema: Introducción a la investigación en actividad física y deporte 1.1 La ciencia y el método científico de resolución de problemas. 1.2 Partes de un artículo de investigación. 1.3 Tipos de investigación: analítica, descriptiva, experimental, cualitativa. 1.4 Fiabilidad y validez de una investigación científica.

Tema 2. Análisis de datos y estadística aplicada.	Subtema: Introducción a la Estadística. Análisis descriptivo unidimensional.
	2.1 Definición de Estadística y su relación con la investigación científica.
	2.2 Conceptos básicos de muestreo y descripción de datos.
	2.3 Tablas de frecuencias y representaciones gráficas.
	2.4 Medidas de posición, dispersión y forma.
	Subtema: Análisis descriptivo bidimensional.
	3.1 Tablas de contingencia, gráficas y medidas de asociación para atributos.
	3.2 Comparación descriptiva de una variable numérica en dos o más grupos.
	3.3 Covarianza y correlación lineal.
	3.4 Regresión lineal simple.
	Subtema: Introducción a la Inferencia Estadística y modelos de probabilidad.
	4.1. Introducción a la Inferencia Estadística.
	4.2. Necesidad de la probabilidad y las variables aleatorias: conceptos básicos.
	4.3. La distribución Normal. Aplicaciones.
	4.4. Estimadores: media y proporción muestrales.
	4.5. Cálculo del tamaño de la muestra.
	4.6. Intervalos de confianza para la media y proporción.
	Subtema: Contrastes de Hipótesis
	5.1 Definición y metodología clásica de un contraste: tipos de hipótesis, errores asociados al contraste, nivel de significación, región de rechazo.
	5.2 Nivel crítico o p-valor.
	5.3 Enunciado de hipótesis e interpretación de los principales contrastes: de normalidad, chi-cuadrado de independencia, prueba t de comparación de medias, de incorrelación.
Tema 3. Introducción a la informática aplicada a la estadística.	Subtema: Análisis de datos reales con Calc y R Commander.
	6.1 Análisis descriptivo unidimensional.
	6.2 Análisis descriptivo bidimensional.
	6.3 Contrastes de hipótesis e Intervalos de confianza.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección magistral	11.25	11.25	22.5
Resolución de problemas	11.25	11.25	22.5
Trabajo tutelado	1	24	25
Prácticas con apoyo de las TIC	26	13	39
Resolución de problemas y/o ejercicios	2	15	17
Práctica de laboratorio	4	20	24

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxías	
	Descrición
Lección magistral	Exposición por parte do profesor de los fundamentos teóricos, que deberán estudiarse fuera de clase. Al principio de cada tema se proporcionará a los alumnos apuntes y/o material para un mejor seguimiento de la clase.
Resolución de problemas	Resolución de ejercicios y actividades de forma individual y/o en grupo propuestas por el profesor en un boletín asociado a cada tema para reforzar los conceptos de la clase magistral.
Trabajo tutelado	Los alumnos realizarán un trabajo de análisis de datos centrado en la aplicación e interpretación de los conceptos y técnicas estadísticas de la materia. El trabajo se realizará de forma grupal.

Prácticas con apoyo de las TIC	Trabajo dirigido por el profesor. Consiste en el manejo de software estadístico para el análisis de datos por parte de cada alumno. Fundamentalmente se usarán EXCEL o CALC, y R Commander. En cada tema, se trabajará sobre el ordenador siguiendo un guión para aprender la aplicación, cálculo e interpretación de los conceptos y técnicas básicas de estadística sobre archivos de datos, la mayoría reales. Respecto al tema 1, las prácticas se centran en el análisis de artículos de investigación: tipo de investigación, estructura: hipótesis, metodologías, resultados y conclusiones.
--------------------------------	---

Atención personalizada	
Metodologías	Descripción
Trabajo tutelado	Cualquier duda se resolverá en las tutorías habituales de los profesores. Las tutorías podrán realizarse por medios telemáticos previa cita. Pedir cita utilizando preferentemente la mensajería interna de la asignatura en la plataforma de teledocencia.
Probos	Descripción
Práctica de laboratorio	Cualquier duda se resolverá en las tutorías habituales de los profesores. Las tutorías podrán realizarse por medios telemáticos previa cita.
Resolución de problemas y/o ejercicios	Cualquier duda se resolverá en las tutorías habituales de los profesores. Las tutorías podrán realizarse por medios telemáticos previa cita. Pedir cita utilizando preferentemente la mensajería de la asignatura en la plataforma de teledocencia.

Evaluación			
	Descripción	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaje
Trabajo tutelado	Evaluación del trabajo grupal.	20	B2 B11 B12 B13 B25 B26
	Cada actividad de grupo tendrá una nota, que se trasladará a los componentes del grupo según su contribución. Al final se calculará una nota media (ponderada, si procede) de todas las actividades.		
Resolución de problemas y/o ejercicios	Examen final de preguntas cortas y ejercicios sobre los conceptos y técnicas expuestos y trabajados en el aula de teoría.	40	B13 B26
	Se evalúa el aprendizaje de la metodología sesión magistral y resolución de problemas y ejercicios de los boletines del aula de teoría.		
Práctica de laboratorio	La evaluación de las prácticas de laboratorio se realizará mediante dos exámenes (20% cada uno) que consisten en la resolución e interpretación de problemas prácticos de análisis estadístico de datos con la utilización de software.	40	B2 B12 B13 B26

Outros comentarios sobre a Avaliación

Primera oportunidade:

El alumnado podrá elegir entre un sistema de evaluación continua o una evaluación global.

Se recomienda la evaluación continua.

1-La evaluación continua está constituida por las siguientes actividades:

Un examen de teoría, dos exámenes de ordenador y un trabajo grupal.

También habrá actividades de autoevaluación de la teoría (opcionales).

En cada uno de los 3 exámenes será necesaria una nota mínima de 4 para calcular el promedio final.

Si algún alumno no trabaja sistemáticamente en las actividades de grupo, podrá ser expulsado del mismo, siguiendo un protocolo establecido a principio de curso.

2- La evaluación global está constituida por las siguientes actividades:

Un examen final de teoría (50%) y un examen final de ordenador (50%).

En cada uno de los 2 exámenes será necesaria una nota mínima de 5 para calcular el promedio final.

Segunda oportunidade:

1- Para el alumnado que optó por la evaluación continua se repetirá la misma estructura de exámenes que durante el curso, para que cada estudiante recupere la parte que le corresponda.

La nota del trabajo de grupo se mantiene.

2- La evaluación global está constituida por un examen final de teoría (50%) y un examen final de ordenador (50%). En cada uno de los 2 exámenes será necesaria una nota mínima de 5 para calcular el promedio final.

De un curso para otro, no se guardarán exámenes superados o partes de la materia.

Fuentes de información

Bibliografía Básica

Barriopedro, M.I. y Muniesa, C., **Análisis de datos en las Ciencias de la Actividad Física y del Deporte**, Pirámide, 2012

Thomas, J.R. y Nelson, J.K., **Métodos de investigación en actividad física**, Paidotribo, 2007

Gómez Ruano, M. A. y Lago Peñas, C., **Los números del gol: Cómo ayudar a tomar decisiones en el fútbol a partir del análisis de datos**, Great Britain: los autores, 2018

Bibliografía Complementaria

Ortega, E. et al., **Manual de estadística aplicada a las ciencias de la actividad física y el deporte**, Murcia: DM, 2009

Sánchez Zuriaga, D., **Estadística aplicada a la fisioterapia, las ciencias del deporte y la biomecánica**, Madrid: CEU, D. L., 2011

Peña, D. y Romo, J., **Introducción a la estadística para las ciencias sociales**, McGraw-Hill, 1999

Cao, R. et al., **Introducción a la estadística y sus aplicaciones**, Pirámide, 2001

Ríos, F. et al., **Bioestadística: métodos y aplicaciones**, Universidad de Málaga, 1999

Namakforoosh, M., **Metodología de la investigación**, Limusa, 2002

Carlberg, C.G., **Análisis estadístico con Excel**, Madrid: Anaya Multimedia, 2012

Pérez López, C., **Estadística Aplicada a través de Excel**, Prentice Hall, 2002

<http://knuth.uca.es/moodle/mod/resource/view.php?id=1126>,

<http://www.aulafacil.com/Excel/temario.htm>,

<https://estadisticaorquestainstrumento.wordpress.com/>,

Recomendaciones

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Fundamentos dos deportes colectivos I				
Materia	Fundamentos dos deportes colectivos I			
Código	P02G050V01303			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento				
Coordinador/a	Silva Alonso, Telmo Viaño Santasmarinas, Jorge Juan			
Profesorado	Silva Alonso, Telmo Viaño Santasmarinas, Jorge Juan			
Correo-e	telmosilva@uvigo.es jorgeviano@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Principios para o desenvolvemento físico, técnico e táctico de xogadores/as de baloncesto e balonmán.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Código		
B7	Coñecemento e comprensión dos fundamentos, estruturas e funcións das habilidades e patróns da motricidade humana.	
B10	Coñecemento e comprensión dos fundamentos do deporte.	
B12	Aplicación das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.	
B13	Hábitos de excelencia e calidade no exercicio profesional.	
B14	Manexo da información científica básica aplicada á actividade física e ao deporte nas súas diferentes manifestacións.	
B24	Actuación dentro dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.	
B25	Habilidade de liderado, capacidade de relación interpersoal e traballo en equipo.	
B26	Adaptación a novas situacións, a resolución de problemas e a aprendizaxe autónoma.	
C1	Capacidade para deseñar, desenvolver e avaliar os procesos de ensino-aprendizaxe relativos á actividade física e ao deporte con atención ás características individuais e contextuais das persoas	
C2	Capacidade para promover e avaliar a formación de hábitos perdurables e autónomos de práctica de actividade física e deporte entre a poboación escolar	
C3	Capacidade para aplicar os principios fisiolóxicos, biomecánicos, comportamentais e sociais, na proposta de tarefas nos procesos de ensino-aprendizaxe a través da actividade física e o deporte	
C4	Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde dos escolares debido á práctica de actividades físicas inadecuadas	
C6	Capacidade para seleccionar e saber utilizar o material e equipamento deportivo adecuado para cada tipo de actividade nos procesos de ensino-aprendizaxe a través da actividade física e do deporte	

Resultados previstos na materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
APLICACIÓN DAS TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E COMUNICACIÓN (Tics) Ao ÁMBITO DO BALONCESTO E O BALONMÁN	B7 B12	C1 C2 C3 C6
HABILIDADE DE LIDERADO, CAPACIDADE DE RELACIÓN INTERPERSOAL E TRABALLO *ENEQUIPO	B25	C4
ADAPTACIÓN A NOVAS SITUACIÓNS, A RESOLUCIÓN DE PROBLEMAS E A APRENDIZAXE AUTÓNOMA	B26	
HÁBITOS DE EXCELENCIA E CALIDADE NO EXERCICIO PROFESIONAL	B13	C4
ACTUACIÓN DENTRO DOS PRINCIPIOS ÉTICOS NECESARIOS PARA O CORRECTO EXERCICIO PROFESIONAL	B10 B13 B24	C3 C4
CAPACIDADE PARA DESEÑAR, DESENVOLVER E AVALIAR Os PROCESOS DE ENSINO - APRENDIZAXE RELATIVOS Aos DEPORTES DE BALONCESTO E BALONMÁN, CON ATENCIÓN Ás CARACTERÍSTICAS INDIVIDUAIS E *CONTEXTUALES DAS PERSOAS.		C1 C2 C4

CAPACIDADE PARA PROMOVER E AVALIAR A FORMACIÓN DE HÁBITOS *PERDURABLES E AUTÓNOMOS DE PRÁCTICA DO BALONCESTO E O BALONMÁN	B10 B13	C2
CAPACIDADE PARA APLICAR OS PRINCIPIOS *FISIOLÓGICOS, *BIOMECÁNICOS, *COMPORTAMENTALES, E SOCIAIS, NO ÁMBITO DO BALONCESTO E O BALONMÁN	B10 B25	C3 C4 C6
CAPACIDADE PARA IDENTIFICAR OS RISCOS QUE SE DERIVAN PARA A SAÚDE DA PRÁCTICA DO BALONCESTO E O BALONMÁN DE FORMA INADECUADA	B13	C4
CAPACIDADE PARA SELECCIONAR E SABER UTILIZAR O MATERIAL E EQUIPAMENTO DEPORTIVO ADECUADO PARA O BALONCESTO E O BALONMÁN		C6
MANEXO DA INFORMACIÓN CIENTÍFICA BÁSICA APLICADA Ao ÁMBITO DO BALONCESTO E O BALONMÁN	B10 B14	

Contidos

Tema	
1.- FUNDAMENTACIÓN TEÓRICA DO BALONMÁN	TEMA 1. ASPECTOS TEÓRICOS BÁSICOS 1.1. Orixe e evolución do balonmán. 1.2. Contextualización do balonmán nos tres ámbitos de intervención 1.3. Terminoloxía, simboloxía e representación gráfica
2.- ESTRUCTURA FORMAL E FUNCIONAL DO BALONMÁN.	TEMA 2. ANÁLISE DA ESTRUCTURA DE XOGO DE O BALONMÁN 2.1. Análise formal 2.2. Análise funcional 2.3. Regulamento: análise desde o punto vista formal e funcional 2.3.1. Regulamento adaptado para fases de formación: Mini-balonmán 2.3.2. Regulamento non adaptado (convencional)

3. FUNDAMENTOS TÉCNICO-TÁCTICOS E DIDÁCTICOS DO BALONMÁN.

TEMA 3. FUNDAMENTOS INDIVIDUAIS

3.1. As intencións técnico-tácticas dos roles estratéxicos (o que)

3.1.1. Porteiro.

3.1.2. Ofensivos: ACB e ASB

3.1.3. Defensivos: DASB e DACB.

3.1.4. Metodoloxía práctica específica das intencións técnico-tácticas individuais (táctica individual)

TEMA 4. FUNDAMENTOS COLECTIVOS: TÁCTICOS GRUPAIS E DE EQUIPO (SISTEMAS)

4.1. Táctica Colectiva de Grupo (Táctica Grupal)

4.1.1. Ofensivos

- Elementais (superioridade): Situacións de

Asimetría Táctica (en superioridade)

- Simples (igualdade): Circulación do Balón / ou

Circulación dos Xogadores

- Básicos: Pase e vai. Penetracións sucesivas.

Cruces. Cortinas. Permutas. Bloqueos.

Pantallas.

- Complexos: Circulacións Complexas.

Procedementos Tácticos (en Situacións

Especiais)

4.1.2. Defensivos

- Inmediatos: repartición inicial de zonas e tarefas ou distribución de responsabilidades

- Preventivos: Basculación. Cobertura.

- Reactivos: Defensa ante o Pase e Vai.

Deslizamento, a Barreira Dinámica. Dobraxa.

Cambio de Opoñente (e Contrabloqueo).

Colaboración Defensa-Porteiro

- Activos: Flotación. Ataque ao Impar. Dous

Contra Un

4.1.3. Metodoloxía práctica específica da táctica colectiva: fases de aprendizaxe

- Fase de aprendizaxe inicial globalizado

- Fase de aprendizaxe específica analítico e en postos específicos

- Fase de perfeccionamento.

4.2. Táctica Colectiva de Equipo

4.2.1. Sistemas

- Ofensivos: Ataque posicional, Contraataque

- Defensivos: Defensa ao ataque posicional, Repregamento defensivo.

4.2.2. Metodoloxía práctica específica

- Formas de xogo para o desenvolvemento dos sistemas

ou Xogo libre

ou Xogo dirixido: Xogo posicional ou en postos específicos. Xogo circulante

ou en circulación

ou Xogo prefabricado (xogadas)

4.- O PROCESO DE INICIACION DEPORTIVA NO BALONMÁN

TEMA 5. O PROCESO DE FORMACIÓN DE O DEPORTISTA DE DEPORTES DE COOPERACIÓN-OPOSICIÓN: O MODELO TÁCTICO.

- 5.1. Interpretación conductista vs cognitivista de a persoa-deportista (e a súa motricidad-conduta)
- 5.2. Perspectivas ou teorías históricas de a aprendizaxe (orixe de as metodoloxías)
 - 5.2.1. Asociacionista
 - 5.2.2. Globalizada ou de a forma.
 - 5.2.3. Fenómeno-estructuralista (modelo sistémico)
- 5.3. Metodoloxías
 - 5.3.1. Analíticas
 - 5.3.2. Globalistas
 - 5.3.3. Ecléctica: xogos modificados/reducidos aplicados a a iniciación, utilizando a procura como estratexia.
- 5.4. Etapas en o proceso de formación de o deportista
- 5.5. Categorías de competición vs etapas de formación

TEMA 6. PERCEPCIÓN E CONDUTA TÁCTICA EN O BALONMANO

- 6.1. Aspectos básicos e bases neurofisiológicas
- 6.2. Percepción visual consciente e inconsciente
- 6.3. Aprendizaxe consciente e inconsciente
- 6.4. Visión central e visión periférica:
- 6.5. As estratexias visuais
- 6.6. Percepción e creatividade
- 6.7. Recomendaciones metodolóxicas para a adquisición de as estratexias visuales.

TEMA 7. MODELOS DE INICIACIÓN DEPORTIVA

- 7.1. Tradicionais Técnicos vs Comprensivos
- 7.2. Verticais vs Horizontais (principio de transferencia)
- 7.3. Tipoloxías de Modelos Comprensivos
- 7.3. Outros modelos de iniciación deportiva: Educación Deportiva, Responsabilidade Persoal e Social, etcétera.
- 7.4. Idade e etapa de formación, correspondencia segundo modelos.

TEMA 8. MODELOS DE INICIACIÓN A Os DEPORTES DE COOPERACIÓN-OPOSICIÓN. ETAPAS Ou FASES DE ENSINO-APRENDIZAXE.

- 8.1. Exemplos de diversos autores.
- 8.2. Análise de vantaxes e desvantajas de cada modelo para a adquisición de diferentes aspectos individuais e colectivos de xogo
- 8.3. Elementos didácticos de cada fase de xogo.
- Avaliación inicial ou identificación de o nivel de xogo: análise de comportamentos observados vs desexados
- Definición de obxectivos didácticos: toma de decisións sobre a fase de o modelo a ensinar-aprender (adestrar).
- Selección de contidos didácticos
- Situacións prácticas (actividades)
- Recomendaciones metodolóxicas

TEMA 9. Profundización en os elementos didácticos para o ensino-aprendizaxe de a táctica grupal colectiva.

- 9.1. Características fundamentais de as tarefas tácticas
- 9.2. Elementos básicos de a estrutura xeral de o modelo táctico
- 9.3. Variables ou compoñentes operativos básicos de o modelo táctico.
- Deseño de situacións de ensino-aprendizaxe
- 9.4. Exemplo de Teorías elaboradas para o deseño de situacións tácticas (Ej. Teoría escalonada de Roth)
- 9.5. Deseño de Sesións
 - 9.5.1. Estructura dunha sesión
 - 9.5.2. Proposta de situacións/tareas didácticas para cada fase do modelo de iniciación elixido.

TEMA 10. BALONMANO RECREATIVO PARA TODOS

- 11.1. Persoas con necesidades educativas específicas
 - 10.1.1. Discapacidad visual
 - 10.1.2. Discapacidad motriz (cadeira de rodas)
- 10.2. Outros ámbitos e obxectivos
 - 10.2.1. Recreativo en contorna natural: balonmano praia

CONTIDOS DE BALONCESTO (BLOQUES TEMÁTICOS)	TEMAS E SUBTEMAS
1. Característica principais do xogo.	1.1 Xogadores/as. 1.2 Obxectivos. 1.3 Espazo de xogo. 1.4 Tempo de xogo. 1.5 Carga de partido. 1.6 Antecedentes históricos.
2. Regras fundamentais	2.1 Regras FIBA. 2.2 Regras NBA. 2.3 Comparativa FIBA - NBA.
3. Demandas físicas e fisiolóxicas do partido	3.1 Carga física. 3.2 Carga fisiolóxica. 3.3 Perfil de rendemento.
4. Fundamentos técnicos e tácticos do xogo.	4.1 Accións técnicas na fase ofensiva. 4.2 Accións técnicas na fase defensiva. 4.3 Principios tácticos fundamentais. 4.4 Sistemas tácticos ofensivos. 4.5 Sistemas tácticos defensivos.
6. Planificación e organización do proceso de adestramento en baloncesto.	6.1 Modelos principais de planificación e a súa adaptación ós formatos mais habituais de competición. 6.2 Unidades básicas de planificación: deseño de tarefas, sesións e ciclos de preparación. 6.3 Aspectos básicos do proceso return to play.
7. Lesións mais frecuentes en baloncesto.	7.1 Prevalencia. 7.2 Factores de risco. 7.3 Prevención.
8. Análisis do rendemento individual e colectivo	8.1 Obxectivos. 8.2 Métodos. 8.3 Análise de resultados 8.4 Aplicacións prácticas: plan de partido e confección de plantillas.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1.5	2	3.5
Lección maxistral	20	6	26
Flipped Learning	7.5	20	27.5
Prácticas de laboratorio	41	17	58
Traballo tutelado	1.5	30	31.5
Aprendizaxe colaborativa	7	24	31
Presentación	1.5	5	6.5
Foros de discusión	0	5	5
Saídas de estudo	1.5	0	1.5
Simulación	0.5	0	0.5
Exame de preguntas obxectivas	1	14	15
Informe de prácticas, prácticum e prácticas externas	1	5	6
Práctica de laboratorio	1	12	13

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Actividades introdutorias	BALONMÁN: Realizaranse diferentes metodoloxías para a recompilación de información sobre o estudiantado, prioritariamente, sobre o nivel inicial de coñecemento, nivel de xogo, etcétera. que axuden tanto ao profesorado como ao propio *estudiantado a realizar unha mellor planificación reaxustando o proceso de ensino-aprendizaxe. É probable a inclusión adicional de visionado de vídeos cunha selección de situacións de xogo representativas e de alta calidade na execución que, sobre todo a aquel estudiantado con escaso contacto cos contidos axúdelles a achegarse de forma rápida e visual aos contidos máis representativos do bloque de balonmán.
Lección maxistral	Exposición por parte do profesorado dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo alumnado.

Flipped Learning	BALONMÁN: Solicitarase aos estudantes diferentes actividades de aprendizaxe fose da aula (procura de información en diferentes recursos escritos ou multimedia, análise, interpretación e/ou estudo PREVIO á asistencia ás clases teóricas e/ou teóricas En clases teóricas e/ou prácticas co profesorado presente realizaranse actividades complementarias para avaliar a aprendizaxe, resolver dúbidas ou lagoas observadas para afianzalo, etcétera.
Prácticas de laboratorio	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de habilidades básicas e/ou específicas e procedimentales relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvolveranse en espazos especiais con equipamento especializado: pavillón da Facultade (campo de xogo de baloncesto e de balonmán), tamén poderán utilizarse espazos naturais adaptados convenientemente (praia, campos máis pequenos, etc.).
Traballo tutelado	BALONMANO: Se desenvolverán dos traballos diferentes: nº 1. Planificación individualizada do proceso de ensino-aprendizaxe dun neno-a en etapas de formación (estudo de caso). nº2. Planificación do proceso de ensino-aprendizaxe para a mellora do nivel de xogo PERSOAL (do propio estudante) na participación dentro do grupo-equipo e a competición en formato tempada (mini-tempada) que se porá en marcha na 2ª parte do semestre. O estudante establecerá as estratexias metodolóxicas adecuadas (avaliación inicial, obxectivos-contidos de traballo a nivel de sesión de adestramento e de competición (partidos), avaliación intermedia-final...reflexións, lectura....
Aprendizaxe colaborativa	BALONMÁN: Aplicarase, de forma en forma de proxecto piloto, dous modelos de ensino do deporte de forma integrada ou híbrida, denominados: Ensino Deportivo e Ensino Comprensivo. Sumando algúns compoñentes dun terceiro modelo: Aprendizaxe Cooperativa. Cada grupo de prácticas constituirase en dous grupos-equipos de balonmán a partir de que o profesorado o demande dentro do semestre. De forma cooperativa/colaborativa o grupo-equipo debe organizarse para que cada membro do grupo-equipo, de forma rotatoria cada semana, desempeñe os diferentes roles estipulados vinculados ao deporte do balonmán (equipo técnico, árbitro, mesa, analista de datos-xogo, mesa, preparador físico...). Aínda que a responsabilidade cada semana en cada rol é individual ou por parellas, a responsabilidade última-global do correcto desempeño en cada rol é global (de todo o grupo-equipo) polo que os erros, carencias, ausencias, etcétera. que cometa un membro do equipo nun rol semanal, o resto do equipo debe tentar suplilas solidariamente en beneficio do propio equipo. En coherencia, a nota asignada a cada rol será asignada ao conxunto dos membros do equipo, polo que o equipo (no seu conxunto) é o primeiro interesado en que cada membro desempeñe de forma óptima cada rol. O profesorado estipulará unhas esixencias a desempeñar en cada rol a ter en conta e que se utilizarán para a avaliación.
Presentación	BALONMÁN Esta metodoloxía estará integrada coa denominada "Aprendizaxe Colaborativo" (avaliarase dentro da mesma). O equipo designará a un membro ou parella responsable da impartición duns contidos técnico-tácticos individuais ou tácticos colectivos previamente definidos para o desenvolvemento de ensino-aprendizaxe do equipo.
Foros de discusión	BALONMÁN Esta metodoloxía estará integrada coa denominada "Aprendizaxe Colaborativa" (avaliarase dentro da mesma). Proporanse foros semanalmente para debater sobre o proceso de ensino-aprendizaxe do equipo en varios aspectos: dirección técnica, nivel de xogo (segundo obxectivos definidos previamente), principio de xogo de ataque e defensa, etcétera, Buscando solucións e realizando propostas de mellora do proceso de ensino-aprendizaxe.

Saídas de estudo	BALONMÁN: Existe a posibilidade de desprazarse a eventos deportivos de balonmán de polo menos dúas categorías diferentes para a observación en tempo real dos fundamentos técnico-tácticos do balonmán por parte de xogadores/as federados/as. O alumnado deberá facer o traballo solicitado na ficha deseñada para ese efecto co obxectivo de adquirir competencias de observación, rexistro e análise sistemática do xogo. Outra das saídas podería consistir na experimentación dunha modalidade máis recreativa do balonmán convencional (balonmán praia, etcétera) é espazos específicos para a súa práctica. Ditas saídas están supeditadas á aprobación por parte da Xunta de Centro e estar dotadas economicamente para poder realizar o traslado a través da "Convocatoria de Saídas de Campo" anual.
Simulación	BALONMÁN: Utilizarase o formato de tempada similar á competición oficial por equipos como forma de simular e vivenciar situacións o máis reais posibles e que a aprendizaxe sexa máis significativo, pois terán que asumir non só a participación como equipo senón diferentes roles que se deben ou poden asumir no deporte (equipo técnico, árbitro, mesa, analista de datos-vídeo, preparador físico, etcétera.).

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballo tutelado	Sería necesario a asistencia polo menos a unha tutoría concertada co profesorado para a súa orientación correcta, revisión previa entrega, etcétera.
Aprendizaxe colaborativa	Diseñaranse diferentes actividades nalgunhas metodoloxías a través das TIC nas que a o profesorado participará como moderador (foros de discusión, debates...). Noutras metodoloxías o profesorado participará como árbitro, asesor do equipo técnico do equipo, etcétera.
Presentación	Para a metodoloxía de "Presentación", integrada na de "Aprendizaxe Colaborativo", sería necesaria a asistencia a polo menos unha tutoría concertada co profesorado para a súa orientación correcta.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Lección maxistral	BALONCESTO: a) Participación activa e proactiva nas clases teóricas (20 %). b) Requisito mínimo para a aplicación deste criterio: asistencia a un mínimo de 10 clases.	10	B10	C1
Flipped Learning	BALONMÁN (20% sobre o 100%): Este apartado forma parte da avaliación continua durante o semestre (iranse entregando diferentes partes ao longo do semestre de docencia). Esta medoloxía está vinculada á asistencia á clase teórica, principalmente, porque o seu desenvolvemento e realización será prioritariamente en devanditas clases (no entanto poida que haxa certas actividades coa mesma metodoloxía nalgunha clase práctica). A non realización das actividades en tempo e forma en devanditas clases teóricas suporá a perda de dereito a ser avaliado en devandita actividade. Será requisito mínimo para superar cada actividade alcanzar un 5 sobre 10 en cada evidencia presentada para a súa aprobación (salvo comunicación expresa do profesorado noutro sentido).. Requisito mínimo de 5 sobre 10 no apartado na súa globalidade. A súa entrega será definida polo profesorado durante as clases presenciais teóricas e prácticas, do mesmo xeito que as condicións de tempo e forma. A cualificación máxima de cada actividade será o resultado de dividir o total asignado a este apartado entre o número de evidencias solicitadas. Non será posible presentar devandito traballo para ser avaliado na convocatoria de xullo senón realizouse anteriormente as entregas en tempo e forma durante o semestre.	10	B7 B12 B14 B26	C1 C2 C4 C6

Prácticas de laboratorio	BALONCESTO: a) Asistencia e participación activa - proactiva nas tarefas que compoñen as clases prácticas (20 %). b) Probas prácticas (20 %). b) Requisitos mínimos para a aplicación deste criterio: asistencia a un mínimo de 10 clases. BALONMÁN: A asistencia non terá valor porcentual na calificación final de Balonmán pero a asistencia é obrigatoria (un mínimo de 90% de asistencia). En caso de non alcanzar o mínimo o estudante non poderá optar a ser avaliado nas metodoloxías de avaliación continua e estará obrigado a presentarse a un exame práctico final. Este é un requisito imprescindible para poder ser avaliado no resto de probas con porcentaxe na nota final da avaliación continua (Flipped Learning 10% e Aprendizaxe Colaborativo 40%) En caso de ausencia nalgunha práctica que desexe xustificarse, debe presentarse a documentación pertinente nun prazo máximo de 15 días despois de dita ausencia. Non se admitirán xustificantes despois deste período salvo baixa permanente xustificada. Os xustificantes constituirán evidencias a valorar polo profesorado pero en ningún caso suporá que se considere a práctica como realizada ou como asistencia.	20	B7 B10 B13 B24 B25	C1 C2 C3 C4 C6
Traballo tutelado	BALONMÁN: 40% do 100% repartidos en 2 traballos. 1. Planificación individualizada do proceso de ensino-aprendizaxe dun neno-a en etapas de formación (estudo de caso). Valor: 20% do 100%. Requisito mínimo para superalo: 5 sobre 10. 2. Planificación do proceso de ensino-aprendizaxe para a mellora do nivel de xogo PERSOAL (do propio estudante) E/OU do EQUIPO dentro do grupo-equipo e a competición en formato tempada (mini-tempada) que se porá en marcha na 2ª parte do semestre.. O estudante establecerá as estratexias metodolóxicas adecuadas (avaliación inicial, obxectivos-contidos de traballo a nivel de sesión de adestramento e de competición (partidos), avaliación intermedia-final...reflexións, lectura.... Valor: 20% do 100%. Requisito mínimo para superalo: 5 sobre 10. Este apartado forma parte da avaliación continua durante o semestre (iranse entregando diferentes partes ao longo do semestre de docencia para cada un dos traballos). Non será posible presentar devanditos traballos para ser avaliado na convocatoria de xullo senón realizouse anteriormente as entregas en tempo e forma durante o semestre Agás que o estudante solicite (por escrito: correo electrónico) de forma xustificada o non entregar en tempo e forma algunha das partes e o profesorado conteste por escrito (correo electrónico) cunha resposta positiva ou negativa.	20	B12 B25 B26	C1 C3
Aprendizaxe colaborativa	BALONMÁN: 20% sobre o 100%. Deberanse cumprir en tempo e forma coa entrega, presentación ou calquera outra evidencia que o profesorado demande ao conxunto do equipo de traballo ou a calquera membro do equipo individualmente. Cada evidencia terá un valor máximo resultado de dividir o valor total deste apartado entre o número de evidencias que se soliciten.	10	B24 B25 B26	C1 C3 C6

Exame de preguntas obxectivas	BALONCESTO: proba escrita 40 % da cualificación final. BALONMÁN: 20% sobre o 100%. Requisito mínimo: 5 sobre 10 para a súa aprobación.	30	B7 B14	C1 C2 C4 C6
Devandito exame pode ser dividido en varios parciais mediante probas escritas (presencial ou virtual, segundo as circunstancias).				
Estas probas tamén serán parte da avaliación continua que exige de exame final teórico en caso de ser superados. No entanto, si ditas probas non se superan co mínimo exixible, a materia correspondente deberá recuperarse en exame final (escrito ou virtual segundo proceda).				
Non se gardarán as partes aprobadas para a seguinte edición ou convocatoria salvo anuncio expreso do profesorado por anuncio ou correo electrónico a todo o alumnado.				

Outros comentarios sobre a Avaliación

COMENTARIOS SOBRE A PARTE DE BALONCESTO

1- MODALIDADE DE AVALIACIÓN CONTINUA E GLOBAL

- a) O alumnado poderá elixir a modalidade na que quere ser avaliado: modalidade de avaliación continua ou global.
- b) O prazo que o alumnado faga a elección da modalidade de avaliación será comunicado pola facultade no seu momento.

2- CONVOCATORIA ORDINARIA BALONCESTO

- a) Para a modalidade de avaliación continua: aplicaranse os criterios de cualificación expostos na guía docente.
- b) Para a modalidade de avaliación global: farase, segundo o calendario de exames oficial, unha proba teórico-práctica sobre o conxunto de coñecementos e procedementos correspondentes a materia, con resolución de supostos prácticos e/ou respostas a preguntas con opción múltiple e/ou resposta verdadeiro ou falso ante determinadas afirmacións ou preguntas (100 % da cualificación).

3- CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA BALONCESTO

- a) Para a modalidade de avaliación continua: aplicaranse os mesmos criterios de cualificación que foron considerados na convocatoria ordinaria.
- b) Para a modalidade de avaliación global: farase, segundo o calendario de exames oficial, unha proba teórico-práctica sobre o conxunto de coñecementos e procedementos correspondentes a materia, con resolución de supostos prácticos e/ou respostas a preguntas con opción múltiple e/ou resposta verdadeiro ou falso ante determinadas afirmacións ou preguntas (100 % da cualificación).

COMENTARIOS SOBRE A PARTE DE BALONMÁN

1. AVALIACIÓN CONTINUA

- Proponse un sistema de avaliación continua de traballo-avaliación durante o semestre.
- O incumprimento dun ou varios dos requisitos mínimos de cada metodoloxía/proba definida, obrigan a presentarse ao exame final de #o #dicir parte (teórica e/ou práctica, segundo proceda).
- O cumprimento de cada un dos requisitos mínimos de cada metodoloxía/proba definida pode eximir da realización do exame final teórico ou práctica, segundo proceda
 - AVISO: NON se trata da proba definida anteriormente "Exame de preguntas obxectivas" cuxo valor é dun 15%, senón que terá tanto valor como .
- Para que as diferentes metodoloxías/probas definidas a continuación sexan cualificadas debe cumprirse cos requisitos de tempo e forma segundo as condicións establecidas para ese efecto polo profesorado durante o transcurso das clases teórico-prácticas, podendo quedar *excluídos da posibilidade de cualificación por este motivo.

A) AVALIACIÓN CONTINUA DA PARTE TEÓRICA

- Flipped Learning: 20%

- Nas clases teóricas (e algunhas prácticas) utilizarase a metodoloxía Flipped Learning nas que solicitará evidencias para entregar en tempo e forma en función de traballo previo á clase (lectura, visionado e análise de vídeo, etcétera). Na clase teórica revisarase devandito traballo previo e explicaranse-resolverán dúbidas.
 - requisito mínimo de 5 sobre 10 para a súa aprobación en cada unha das evidencias solicitadas
- Probas de preguntas obxectivas: 20%
 - probas escritas mediante ferramentas como cuestionarios, formularios...
 - requisito mínimo para a súa aprobación: 5 sobre 10.

B) AVALIACIÓN CONTINUA DA PARTE PRÁCTICA

- Prácticas (asistencia mínima dun 90% para ser avaliado nas metodoloxías vinculadas á Aprendizaxe Cooperativa).
- Aprendizaxe colaborativo (20%)
 - de forma integrada nesta metodoloxía utilizaranse outras como
 - presentación
 - simulación
 - foros de discusión
 - debate
 - aprendizaxe mediante Tics
 - etcétera.

C) AVALIACIÓN CONTINUA DA PARTE TEÓRICA-PRÁCTICA

Traballo tutelado (35%)

nº1: 20% (requisito mínimo para a súa aprobación: 5 sobre 10)

nº2: 20% (requisito mínimo para a súa aprobación: 5 sobre 10)

2. AVALIACIÓN FINAL (en caso de non reunir os requisitos para ser avaliado en avaliación continua.

- este tipo de avaliación será aplicable nos estudantes que non cumpran coa asistencia mínima teórica e/ou práctica, ou que non alcancen un ou varios de requisitos mínimos nas probas da parte teórica como práctica.
- o estudante deberá presentarse a un exame final da parte que corresponda (teórica ou práctica) establecido no calendario oficial de exames da titulación publicado na web da facultade.
 - 30% de Exame Teórico Escrito
 - requisito mínimo de 5 sobre 10 para superalo.
 - 40% de Exame Práctico ou proba/traballo que determinará o profesorado en substitución do exame práctico
 - requisito mínimo de 5 sobre 10 para superalo.
 - 30% de Traballo Tutelado (traballo *nº1)
 - requisito mínimo de 5 sobre 10.

Non se gardarán as partes aprobadas para a seguinte edición ou convocatoria salvo comunicación explícita do profesorado por correo electrónico a todo o alumnado ou anuncio en MOOVI.

COMENTARIOS SOBRE A NOTA FINAL NA MATERIA DE FUNDAMENTOS DOS DEPORTES COLECTIVOS I BALONCESTO E BALONMÁN.

- Para realizar o cálculo da nota final é requisito que a nota de cada cada bloque temático por separado (baloncesto e balonmán) sexa como como mínimo dun 5 sobre 10.
- Se a nota final dun dos bloques (deporte) non chega ao 5 sobre 10, a materia estará suspensa.
- As notas das partes ou bloques aprobados poderanse gardar para convocatorias posteriores en función do que describa o apartado "Segunda convocatoria (e/ou seguintes)

SEGUNDA CONVOCATORIA (E/OU SEGUINTE)

- En 2ª convocatoria ou edición os criterios de avaliación serán os mesmos que na primeira.
- Só se gardarán as notas das diferentes partes aprobadas da materia para a 2ª edición de curso académico presente a condición de que o profesorado así o anuncie explicitamente de forma escrita mediante anuncio en MOOVI ou correo electrónico.
- Unha vez concluído o curso académico presente o alumnado que suspendese deberá volver cursar e superar ditas partes seguindo os criterios de avaliación da guía docente aprobada para o/o curso/s seguinte/s.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Estriga, Luisa, **TEAM HANDBALL: TEACHING AND LEARNING STEP-BY-STEP: An Instructional Guide**, Agência Nacional ISBN, 2019

Estriga, M.L.; Moreira, I., **Ensino do andebol na escola: ensinar e aprender**, Porto : Universidade do Porto, Faculdade de Desport, 2014

Pinaud, P., Díez, E., **Percepción y creatividad en el proceso de aprendizaje del Balonmano**, Stonberg, 2009

García López, L.M.; Gutiérrez Díaz del Campo, D., **Aprendiendo a enseñar deporte: modelos de enseñanza comprensiva y educación deportiva**, INDE, 2016

Espar, X., **Jugar con el corazón : la excelencia no es suficiente**, Plataforma Editorial, 2013

Bibliografía Complementaria

Méndez, A. (Ed.), **Modelos actuales de iniciación deportiva: Unidades didácticas sobre deportes de invasión**, Wanceulen, 2009

Butler, Joy I.; Griffin, Linda L., **More Teaching Games for Understanding. Move Globally**, Human Kinetics, 2010

Morillo, J., **Balonmano Playa**, Wanceulen, 2009

Daza, G.; González Arévalo, C., **Balonmano Unidades didácticas para Secundaria IX**, Inde, 1999

González, S.; Gil, P.; Contreras, OR; y Pastor, JC, **Propuesta de formación permanente del profesorado en deportes de invasión**, Nº 121, pp. 97-124., 2008

Griffin, L. L., & Butler, J., **Teaching games for understanding: Theory, research, and practice.**, Human Kinetics, 2005

López-Ros, V.; Castejón-Oliva, F.J.; Bouthier, D.; Llobet-Martí, B., **Modelos para una enseñanza comprensiva del deporte. Espacios comunes para el encuentro (y algún desencuentro)**, Nº 17 (1), 45-60., Ágora Para La Ef Y El Deporte., 2015

Méndez Giménez, A., **Modelos de enseñanza y síntesis de las investigaciones recientes, en Modelos de enseñanza en Educación Física**, Grupo G5, 2014

Méndez, A., **La Evaluación desde la perspectiva comprensiva. Dificultades y estrategias didácticas para valorar el rendimiento de juego en situaciones modificadas.**, Tándem. Didáctica de la Educación Física, 37, 42-5, 2011

Castejón Oliva, J., **La investigación en iniciación deportiva válida para el profesorado de educación física en ejercicio (Research on sports initiation valid for physical education teachers in-service)**, 2015

Castejón Oliva, F.J.; Giménez Fuentes-Guerra, F.J.; Jiménez Jiménez, F.; López Ros, V. (Coords.), **Investigaciones en formación deportiva**, Wanceulen, 2013

Castejón Oliva, F.J. (Coord.), **Deporte y enseñanza comprensiva**, Wanceulen, 2010

Fernández-Río, J.; Calderón, A.; Hortigöla Alcalá, D.; Pérez-Pueyo, A.; Aznar Cebamano, M., **Modelos pedagógicos en Educación Física: Consideraciones teórico-prácticas para docentes. Revisión.**, nº 413, 2016

Antón García, J.L., **Balonmano recreativo, para todos y en cualquier lugar.**, Gymnos, 2001

Lasierra, G., **1013 ejercicios y juegos aplicados al balonmano**, Paidotribo, 2001

Lasierra, G.; Lavega, P., **1015 juegos y formas jugadas de iniciación a los deportes de equipo**, 3, Paidotribo, 2000

Mariot, J., **Balonmano: De la escuela a las asociaciones deportivas.**, Agnos, 1995

Hernández Moreno, J y otros, **La iniciación a los deportes desde su estructura y dinámica**, INDE, 2000

Antón, J., **Balonmano. Táctica grupal defensiva: concepto, estructura y metodología.**, Grupo Editorial Universitario., 2002

Bonnefoy, G., **Deportes para jugar en equipo. Enseñar balonmano para jugar en equipo**, INDE, 1999

Antón, J., **Balonmano. Táctica grupal ofensiva: concepto, estructura y metodología.**, Gymnos, 1998

Ribeiro, M. & Volossovitch, A., **Andebol. 1, O ensino do andebol dos 7 aos 10 anos**, Faculdade de Motricidade Humana; Federação de Ande, 2004

Ribeiro, M. & Volossovitch, A., **Andebol. 2, O ensino do jogo dos 11 aos 14 anos**, Faculdade de Motricidade Humana; Federação de Ande, 2008

Crespo García, M.J.; Wanceulen Moreno, J.F.; Wanceulen Moreno, A.; Castillo Soler, M., **Neurociencia aplicada al Balonmano: Concepto y 70 tareas para su entrenamiento**, Wanceulen Editorial, 2020

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Fundamentos dos deportes colectivos II/P02G050V01403

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Fundamentos dos deportes individuais				
Materia	Fundamentos dos deportes individuais			
Código	P02G050V01304			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento				
Coordinador/a	Touriño González, Carlos Francisco Martínez Patiño, María José			
Profesorado	Martínez Patiño, María José Rial Fernández, Ramón Benigno Touriño González, Carlos Francisco Zarzosa Alonso, Fernando			
Correo-e	tourinog@gmail.com mjpatino@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	*Análisis do proceso de ensino-aprendizaxe da *natación e atletismo			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Código	
B10	Coñecemento e comprensión dos fundamentos do deporte.
B12	Aplicación das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B13	Hábitos de excelencia e calidade no exercicio profesional.
B14	Manexo da información científica básica aplicada á actividade física e ao deporte nas súas diferentes manifestacións.
B20	Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde da práctica de actividades físicas inadecuadas.
B23	Capacidade para seleccionar e saber utilizar o material e equipamento deportivo axeitado para cada tipo de actividade.
B24	Actuación dentro dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.
B25	Habilidade de liderado, capacidade de relación interpersoal e traballo en equipo.
B26	Adaptación a novas situacións, a resolución de problemas e a aprendizaxe autónoma.
C1	Capacidade para deseñar, desenvolver e avaliar os procesos de ensino-aprendizaxe relativos á actividade física e ao deporte con atención ás características individuais e contextuais das persoas
C2	Capacidade para promover e avaliar a formación de hábitos perdurables e autónomos de práctica de actividade física e deporte entre a poboación escolar
C3	Capacidade para aplicar os principios fisiolóxicos, biomecánicos, comportamentais e sociais, na proposta de tarefas nos procesos de ensino-aprendizaxe a través da actividade física e o deporte
C4	Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde dos escolares debido á práctica de actividades físicas inadecuadas

Resultados previstos na materia		
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Aplicar na práctica dos coñecementos adquiridos sobre o ensino do Atletismo e *Natación	B10 B12 B23 B24	C1 C2 C3
Adquirir actitudes didácticas e pedagóxicas adaptadas á metodoloxía do ensino do Atletismo e *Natación	B12 B20 B25 B26	C2
Ser capaz de realizar programacións de actividades do Atletismo e *Natación	B14 B20	C1 C2 C3 C4

Localizar a información necesaria nas fontes bibliográficas específicas e xenerais *relacionadas co Atletismo e *Natación	B10 B14 B24	C4
Coñecer e utilizar con precisión a *terminoloxía específica propia do noso ámbito nos deportes de atletismo e *natación	B10 B14 B25	C1 C3
Analizar de forma crítica as exposicións de diversos autores ou teorías.	B13 B24 B25 B26	C3

Contidos

Tema

Bloque Temático 1. *Fundamentación teórica da *natación e o atletismo.

Bloque Temático 2. Fundamentos técnico-tácticos e didácticos da *natación e o atletismo.

Bloque Temático 3. Estrutura formal e funcional da *natación e o atletismo.

Bloque Temático 4. O proceso de iniciación deportiva da *natación e o atletismo.

O catro bloques temáticos teñen o seu desenvolvemento en 9 Unidades didácticas.

Atletismo:

*UD. *I: As carreiras: Presentación da materia. Conceptos básicos da evolución histórica das carreiras, as saídas de tacos e de pé, as substitucións e os valos. Conceptos básicos das regras principais aplicables á iniciación das carreiras, as saídas de tacos e de pé, as substitucións e os valos. Bases estruturais fundamentais da técnica de carreira, da técnica da saída de tacos e de pé, da técnica e estratexia do cambio da testemuña e da técnica do paso do valo. Principios xerais e específicos da observación sistemática da técnica de carreira, da técnica da saída de tacos e de pé, da técnica e estratexia do cambio da testemuña e da técnica do paso do valo. Sesións prácticas de cada unha das técnicas que compoñen a *UD.

*UD. *II: Os saltos: Conceptos básicos da evolución histórica do salto de lonxitude, do triplo salto, do salto de altura e do salto con pértiga. Conceptos básicos das regras principais aplicables á iniciación do salto de lonxitude, do triplo salto, do salto de altura e do salto con pértiga. Bases estruturais fundamentais da técnica do salto de lonxitude, da técnica do triplo salto, da técnica do salto de altura e da técnica do salto con pértiga. Principios xerais e específicos da observación sistemática da técnica do salto de lonxitude, da técnica do triplo salto, da técnica do salto de altura e da técnica do salto con pértiga. Sesións prácticas de cada unha das técnicas que compoñen a *UD.

*UD. *III: Os lanzamentos: Conceptos básicos da evolución histórica do lanzamento de peso, do lanzamento de disco, do lanzamento de xavelina e do lanzamento de martelo. Conceptos básicos das regras principais aplicables á iniciación do lanzamento de peso, do lanzamento de disco, do lanzamento de xavelina e do lanzamento de martelo. Bases estruturais fundamentais da técnica do lanzamento de peso, da técnica do lanzamento de disco, da técnica do lanzamento de xavelina e da técnica do lanzamento de martelo. Principios xerais e específicos da observación sistemática da técnica do lanzamento de peso, da técnica do lanzamento de disco, da técnica do lanzamento de xavelina e da técnica do lanzamento de martelo. Sesións prácticas de cada unha das técnicas que compoñen a *UD.

*UD. *IV: As probas combinadas: Conceptos básicos da evolución histórica das probas combinadas. Conceptos básicos das regras principais aplicables á iniciación das probas combinadas. Conceptos básicos de xogando ao atletismo.
*Estructuración das prácticas. Sesións prácticas de xogando ao atletismo.

*Natación:

*UD. *I: Formulacións das actividades acuáticas: Presentación da materia cunha introdución aos diferentes tipos de actividades que se desenvolven na actualidade no ámbito da actividade acuática e dos factores que inciden na elección das diferentes formulacións.

*UD. *II: Metodoloxía do proceso de ensino da *natación. Tendencias actuais no ensino da *natación. Aplicación dos estilos de ensino, análise das variables e condicionantes que inciden na elaboración dun programa de actividades acuáticas desde o punto de vista didáctico.

*UD. *III: Etapa de adaptación ao medio acuático. Coñecer os procesos básicos de iniciación e *familiarización co medio acuático. Coñecer os mecanismos de execución, variables e procesos no ensino da respiración. Coñecer os factores que inflúen nos mecanismos de *flotación, propulsión e resistencia así como nos procesos de ensino dos mesmos.

*UD. *IV: Etapa de dominio do medio acuático. Presentación das habilidades e destrezas básicas aplicadas ao ámbito da *natación: conceptos e procesos de aprendizaxe. Etapa de dominio

*UD. *V: Descrición básica das técnicas de *natación. Introdución histórica da evolución ao longo do tempo da técnica do catro estilos: *crol, costas, braza e bolboreta. Descrición e análise das bases estruturais de cada un dos estilos: posición do corpo, traxectorias básicas dos brazos, acción de pernas, respiración e coordinación completa dos movementos. Descrición e coñecemento das técnicas de saídas e xiros de cada un dos estilos de nado e probas de estilo individual.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	27	0	27
Resolución de problemas	1	1	2
Seminario	2	4	6
Traballo tutelado	2	4	6
Prácticas de laboratorio	40	80	120
Exame de preguntas obxectivas	2	0	2
Informe de prácticas, prácticum e prácticas externas 1		1	2
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Lección maxistral	Exposición oral con apoio audiovisual dos contidos da materia *objecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices do traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Resolución de problemas	O profesor exporá os aspectos básicos da materia
Seminario	Asistencia a actividades formativas fose da *uvigo, para analizar o funcionamento de programas acuáticos
Traballo tutelado	Desenvolvemento de traballo en grupo sobre a *temática da materia e *tutorizados polo docente.
Prácticas de laboratorio	Desenvolveranse os conceptos prácticos sobre os deportes individuais de *natación e atletismo

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Traballo tutelado	O alumno recibirá atención individualizada no horario de *tutorías establecido a tal fin durante o presente curso académico. Para a consulta do seu horario de *tutorías e lugar das mesmas deberase consultar a web da Facultade de Ciencias da Educación e do deporte. (http://fcced.uvigo.es/*gl/)

Avaliación				
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Lección maxistral	No bloque temático de ATLETISMO, avaliarase cun control de coñecemento dalgunha especialidade da materia a través de preguntas curtas que supón o (10%) da nota final.	10	B10 B13 B14 B23	C1 C2 C3
Traballo tutelado	No bloque de *NATACIÓN desenvolveranse traballos propostos polo docente nos cales o alumno mediante o traballo en grupo terá que analizar os puntos que se determinen no temario. Si a planificación permíteo estes traballos expóranse e *defenderán en clase.	25	B10 B12 B14 B23 B26	C1 C4
Prácticas de laboratorio	No bloque temático de ATLETISMO, Se *evalúa nesta metodoloxía as prácticas da materia que serán supervisadas nun *exámen práctico de todas ou algunha das prácticas realizadas. Avaliarase co 40% da nota final. Nesta nota final teranse en conta as prácticas realizadas en clase e a participación activa nas prácticas ao longo do curso.	40	B10 B12 B14 B20 B24 B25	C2
	No bloque de *NATACIÓN a avaliación *sera apto/non apto		B26	
Exame de preguntas obxectivas	O bloque temático de *NATACIÓN será avaliado cun exame de preguntas para desenvolver / cuestións de múltiple elección ou de resposta curta.	25	B10 B12 B20 B24 B25 B26	C2 C3 C4

Outros comentarios sobre a Avaliación

Será necesario superar ambos os bloques /*natación e atletismo para superar a materia.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Especialización en deportes individuais/P02G050V01907

Outros comentarios

Ningún

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Fisioloxía: Fisioloxía do exercicio II				
Materia	Fisioloxía: Fisioloxía do exercicio II			
Código	P02G050V01401			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento				
Coordinador/a	García Soidan, José Luís			
Profesorado	García Soidan, José Luís			
Correo-e	jlsoidan@uvigo.es			
Web	http://http://fcced.uvigo.es/es/docencia/profesorado/jose-luis-garcia-soidan/			
Descrición xeral				

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Código	
B20	Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde da práctica de actividades físicas inadecuadas.
B21	Capacidade para planificar, desenvolver e controlar a realización de programas de actividades físicodeportivas.
C3	Capacidade para aplicar os principios fisiolóxicos, biomecánicos, comportamentais e sociais, na proposta de tarefas nos procesos de ensino-aprendizaxe a través da actividade física e o deporte
C9	Capacidade para promover e avaliar a formación de hábitos perdurables e autónomos de práctica actividade físico-deportiva na poboación que realiza adestramento deportivo
C13	Capacidade para avaliar a condición física e prescribir exercicio físico orientado cara á saúde
C17	Capacidade para planificar, desenvolver e controlar a realización de programas de actividades físico-deportivas orientada á saúde

Resultados previstos na materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
1. Capacidade para promover e avaliar a formación de hábitos perdurables e autónomos da práctica da actividade físico-deportiva na poboación que realiza adestramento deportivo	B20 B21	C9 C13 C17
2. Capacidade para aplicar os principios fisiolóxicos, biomecánicos, comportamentais e sociais ao campo da actividade física e a saúde	B21	C3 C9 C17
3. Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde, da práctica de actividades físicas inadecuadas nos practicantes de actividade físico-deportiva recreativa	B20 B21	C3 C13 C17

Contidos

Tema	
1. Adaptacións cardiocirculatorias no exercicio.	Tema 1. Modificacións e Adaptacións cardio-vasculares producidas polo esforzo e o exercicio físico. Tema 2.-Modificacións e adaptacións sanguíneas inducidas polo esforzo e o exercicio físico.
2. Modificacións respiratorias, do equilibrio acedo-base e hidroelectrolíticas no exercicio.	Tema 3. Ventilación, transporte de osíxeno e dióxido de carbono (CO2) en esforzo. Tema 4. Equilibrio ácido--base, Función Renal. Fatiga.
3. Nutrición no exercicio.	Tema 5. A alimentación no deporte. Tema 6. Hidratación, axudas ergoxénicas e dopaxe no deporte.
4. Fisioloxía ambiental e do rendemento físico.	Tema 7. Respostas fisiolóxicas ante distintas situacións ambientais e de rendemento físico.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	22.5	27.5	50

Traballo tutelado	0	35	35
Prácticas de laboratorio	30	35	65

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Lección maxistral	Exposición dos contidos da materia
Traballo tutelado	Titorías obrigatorias individuais e en grupos pequenos. Resolución de exercicios, debates, seminarios, etc. Documentación dos traballos e actividades autónomas do alumno. A cada grupo asignaráselle un traballo relacionado cos contidos da materia, que deberá desenvolver ao longo do cuadrimestre, e presentar o último día de clase. No calendario están sinalados os días dos traballos tutelados.
Prácticas de laboratorio	Resolución de exercicios na aula/laboratorio, baixo a dirección do profesor. Aplicación a nivel práctico da teoría nun ámbito do coñecemento nun contexto determinado. Exercicios prácticos.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballo tutelado	Atención individual e en pequenos grupos para verificar os coñecementos adquiridos, vía online. Resolución de exercicios, debates, elaboración de traballos, seminarios E orientación sobre os traballos que deben presentar para a súa avaliación. Documentación para os traballos realizados de face á actividade autónoma do alumno.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Lección maxistral	A avaliación das sesións maxistrais realizarase mediante preguntas tipo test de resposta única, sobre tódolos temas recollidos nos contidos da materia. A puntuación total deste apartado será de 3,9 puntos.	39	B20 C3 B21 C9 C13 C17
Traballo tutelado	*Traballos presentados (3): 3 puntos desglosados en: -Traballo 1...1 punto -Traballo 2...1 punto -Traballo 3...1 punto	30	B20 C3 B21 C13 C17
Prácticas de laboratorio	** Asistencia ao 80% ou máis das prácticas e entrega das memorias realizadas nas mesmas ... 3,1 puntos	31	B20 C3 B21 C9 C13 C17

Outros comentarios sobre a Avaliación

Todo o alumnado, independentemente de que asista a clase ou non, ten dereito a ser avaliado.

Para supera-la materia, o alumnado deberá obter 5 puntos ou máis, sumando a parte teórica, a práctica e os traballos.

* Cada un dos tres traballos valorarase cos seguintes criterios: a)Presentación correcta; b)Contido axeitado; c)Figuras e taboas pertinentes; d)Referencias bibliográficas dos artigos indexados (mínimo de 4).

** A superación das prácticas de laboratorio, contempla a asistencia ao 80% das mesmas, e a entrega das memorias correspondentes. No caso de que se supere o 20% das faltas, ou non se asista nunca a elas, o alumnado terá que facer un exame teórico, de tipo de pregunta curta dos mesmos contidos das prácticas. Este exame teórico das prácticas, realizarase a continuación do exame oficial da teoría, o día sinalado polo decanato.

O aprobado nas prácticas de laboratorio gardarase ata a terceira convocatoria.

Para o resto de convocatorias rixen os mesmos criterios comentados anteriormente.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

López Chicharro y Fernández V., **Fisiología del ejercicio.**, 9788491107491, 4, Panamericana, 2023
Mora, **FISIOLOGÍA DEL DEPORTE Y EL EJERCICIO**, 9788491103530, Panamericana, 2021
Asker Jeunkendrup, **Nutrición Deportiva.**, 9788416676798, Tutor, 2019

Thompson Walter R., **ACSM's Clinical Exercise Physiology**, 9781496387806, 1, Wolters Kluwer, 2019

Bernardot, **MANUAL ACSM DE NUTRICIÓN PARA CIENCIAS DEL EJERCICIO.**, 9788417602628, Wolters Kluwer, 2019

W. Larry Kenney, Jack Wilmore, David Costill, **Physiology of Sport and Exercise**, 6, Human Kinetics, 2015

Scott Powers & Howley, **Fisiología del ejercicio. Teoría y aplicación a la forma física y al rendimiento.**, 8, Paidotribo, 2014

Bibliografía Complementaria

McArdle, W. and Katch, F., **EXERCISE PHYSIOLOGY. NUTRITION, ENERGY, AND HUMAN PERFORMANCE.**, 9781451191554, LIPPINCOTT, 2018

Marie Spano, Laura Kruskall, **Nutrition for Sport, Exercise & Health.**, Human Kinetics, 2017

Calderón Montero, **Fisiología Humana aplicada a la actividad física.**, Panamericana, 2012

Recomendacións

Outros comentarios

Para aprobar a asignatura de Fisioloxía do Exercicio II, o alumnado debe ter superada a asignatura de Fisioloxía do Exercicio I.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Expresión corporal e danza				
Materia	Expresión corporal e danza			
Código	P02G050V01402			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento				
Coordinador/a	Fernández Villarino, María de los Ángeles			
Profesorado	Fernández Villarino, María de los Ángeles Freire Maceiras, Rebeca Maria			
Correo-e	marianfv@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Código	
B1	Conceptualización e identificación do obxecto de estudo das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B2	Coñecemento e comprensión da literatura científica do ámbito da actividade física e o deporte.
B9	Coñecemento e comprensión dos fundamentos do exercicio físico, xogo motor, danza, expresión corporal e actividades na natureza.
B12	Aplicación das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B13	Hábitos de excelencia e calidade no exercicio profesional.
B14	Manexo da información científica básica aplicada á actividade física e ao deporte nas súas diferentes manifestacións.
B15	Capacidade para deseñar, desenvolver e avaliar os procesos de ensino- aprendizaxe relativos á actividade física e do deporte, con atención ás características individuais e contextuais das persoas.
B24	Actuación dentro dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.
B25	Habilidade de liderado, capacidade de relación interpersoal e traballo en equipo.

Resultados previstos na materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
- Coñecer os fundamentos básicos da expresión corporal e da danza.	B1 B2 B9
- Entender a expresión corporal e a danza como medio de comunicación interpersoal.	B15
- Diferenciar os compoñentes da expresión corporal e a danza e o seu contido educativo.	B9 B15
- Ser capaz de planificar e programar actividades de Expresión Corporal e Danza	B9 B15
- Buscar información e recursos para actuar ante as dificultades de práctica motriz dos alumnos	B9 B12 B14 B15
- Ser capaz de planificar para avaliar	B25
- Favorecer o traballo en equipo	B13 B24 B25
- Fomentar no alumnado actitudes de respecto a diversidade e a interculturalidade	B15 B24
Xerar inquietude e motivación cara á profundización no estudo da danza e a expresión corporal	B2 B12 B13 B25

Contidos
Tema

BLOQUE I. Fundamentos da expresión corporal e da danza	1. A expresión corporal e a danza no contexto educativo. 1.1. A expresión corporal e a danza nos diferentes curriculums educativos. 1.2. Obxectivos e bloques de contidos. 1.3. Carácter global e interdisciplinar. 1.4. A expresión corporal e a danza como medio de integración.
BLOQUE II. Linguaxe corporal e comunicación.	2. Consideracións básicas en torno ao corpo e á comunicación. 2.1. O corpo. 2.2. A linguaxe do corpo.
BLOQUE III. Aspectos metodolóxico-didácticos da expresión corporal e da danza.	3. Formulación didáctica da expresión corporal e da danza. 3.1. Orientacións e didáctica da expresión corporal. 3.2. Orientacións e didáctica da danza.
BLOQUE IV. As dimensións e os compoñentes do movemento creativo.	4.1. Os preliminares. 4.2. A dimensión corporal. 4.3. A toma de conciencia do corpo expresivo. 4.4. A dimensión espacial. 4.5. A dimensión temporal. 4.6. A dimensión dinámica. 4.7. A dimensión extensiva. 4.8. A dimensión relacional.
BLOQUE V. Compoñentes da expresión corporal e da danza	5. Presentación e coñecemento do grupo 5.1. O grupo clase ante as actividades de expresión corporal e danza. 5.2. Presentación e coñecemento do grupo. 6. Ritmo 6.1. Ritmos internos e ritmos externos. 6.2. Compoñentes do ritmo desde o punto de vista musical. 6.3. Adaptación do movemento a diferentes ritmos musicais. 6.4. Valoración expresiva do movemento e do ritmo. 7. Espazo. 7.1. Valoración expresiva do espazo. 7.2. Análise dos compoñentes do espazo. 7.3. Tipos de espazos. 7.4. Figuras e volumes. 8. Corpo e movemento. 8.1. Conciencia corporal. 8.2. Corpo anatómico. 8.3. Corpo comunicativo. 8.4. Corpo expresivo. 9. Os Obxectos en Expresión Corporal e Danza 9.1. Funcións dos materiais. 10. Calidade do Movemento. 10.1. Enerxía do movemento. 10.2. Dinamoritmos. 10.3. Técnicas de relaxación.
BLOQUE VIN. Técnicas e estilos da expresión corporal e da danza.	11. Danza contemporánea. 11.1. Partes dunha sesión de danza. 11.2. Código de movemento da danza contemporánea. 12. Proceso de composición coreográfica.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	22.5	33.75	56.25
Prácticas de laboratorio	24	30	54
Resolución de problemas	6	12	18
Resolución de problemas de forma autónoma	0	11.75	11.75
Traballo tutelado	0	8	8
Resolución de problemas e/ou exercicios	0.5	0.5	1
Traballo	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Lección maxistral	Actividade expositiva por parte do profesorado

Prácticas de laboratorio	Técnicas grupais participativas. Vivenciación dos contidos prácticos da materia guiados polas profesoras.
Resolución de problemas	Traballo dirixido polas profesoras. Técnicas grupales participativas. Exporanse pequenas tarefas e problemas que se resolverán virtualmente mediante a plataforma de teleformación Tem@. Ademais realizarase unha coreografía final e traballarase sobre artigos científicos relacionados coa materia e que proporcionarán as profesoras
Resolución de problemas de forma autónoma	Traballo de valoración artística sobre un vídeo e/ou espectáculo en directo.
Traballo tutelado	Técnicas grupais participativas. Todos os traballos necesarios para a superación da materia serán tutelados no seu transcurso, ben de maneira presencial cando se resolvan deste xeito; ben de maneira virtual. Con esta metodoloxía tamén se resolverá a avaliación do alumnado tanto teórica, coa realización dun mapa conceptual, como práctica

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Resolución de problemas	A través da plataforma Moovi expóranse diferentes problemas e exercicios que se resolverán de maneira telemática e que serán atendidos a través dun foro de debate aberto paralelamente á formulación ben do problema, ben dos exercicios.
Traballo tutelado	Ao longo da materia, o alumnado realizará un mapa conceptual que terá como apoio dous tipos de accións: por unha banda sesións específicas nas que as profesoras darán feedback sobre o proceso de construción do mesmo, e que serán de carácter presencial. Doutra banda, 1 tutoría específica ao mes na que en grupos reducidos tratarase o mapa conceptual. De non poder ser de maneira presencial, realizaránse tutorías virtuais a través da plataforma campus remoto
Resolución de problemas de forma autónoma	O alumnado realizará labores de documentación para o mapa conceptual e para o libreto da representación coreográfica. En todo momento o apoio realizarase, ben vía presencial (tutorías), ben vía virtual (Moovi e Campus Virtual). De non poder ser de maneira presencial, realizaránse tutorías virtuais a través da plataforma campus remoto
Probas	Descrición
Resolución de problemas e/ou exercicios	A través da plataforma Moovi expóranse diferentes problemas e exercicios que se resolverán de maneira telemática e que serán atendidos a través dun foro de debate aberto paralelamente á formulación ben do problema, ben dos exercicios.
Traballo	Á hora de elaborar a coreografía o alumnado disporá durante as sesións prácticas, das dúas profesoras da materia para poder preguntar, valorar e discutir o traballo realizado. Así mesmo, durante as tutorías dese período, a temática relacionada coas coreografías prácticas terá preferencia.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Lección maxistral	Elaboración dun mapa conceptual dos contidos da materia que se elaborará ao longo do curso e que se defenderá mediante exposición oral ao finalizar os contidos	40	B1 B2 B9 B12 B14
Resolución de problemas	Neste apartado valorarase a participación do alumnado en diferentes problemas e exercicios que se expoñan ao longo do curso. Particularmente valorarase a participación no día da danza	20	B13 B15 B25
Traballo	Neste apartado valoraremos o proceso de construción coreográfica e o resultado da mesma. Ponderarase neste apartado o proceso cun 80% e o resultado cun 20%. O proceso controlarase coa elaboración, por parte do profesorado, dun diario individualizado de cada grupo, das sesións desenvolvidas para a elaboración da coreografía. No caso de que o alumnado non participase no 80% das sesións de docencia, non poderá optar pola elaboración da coreografía e deberá realizar unha reflexión crítica dun espectáculo de Expresión Artística ou de Danza seguindo o guión proporcionado polas profesoras	40	B13 B15 B24 B25

Outros comentarios sobre a Avaliación

No caso da resolución de problemas, estes serán plantexados e desenvolvidos durante as sesións de grupo A.

Para superar a materia será preciso superar o 50% de cada un dos apartados nos que se estrutura a avaliación. A

calificación final será o resultado da suma da calificación obtida en cada apartado.

Cando o estudantado precise de máis dunha edición para superar a materia, as probas superadas manteranse na segunda edición e só terá que concorrer con aquelas que non foran superadas. No caso de edicións posteriores, o estudantado deberá concorrer con todos os apartados da avaliación. É dicir, non se "gardarán" notas parciais para anos posteriores.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

Sefchovich, G., **Expresión corporal y creatividad**, 2005,

Learreta Ramos, B.; Ruano Arriaga, K. y Sierra Zamorano, M.A., **Didáctica de la expresión corporal: talleres monográficos**, 2006,

Martínez López, E., **Ritmo y expresión corporal mediante coreografías**, 2006,

Motos Teruel, T., **Prácticas de la expresión corporal**, 2007,

Trias, N.; Pérez, S. y Araújo, J., **Juegos de música y expresión corporal**, 2007,

Chazín, S.M., **Juegos de expresión corporal para niños**, 2007,

Montesinos Ayala, D., **La expresión corporal. Su enseñanza por el método natural evolutivo**, 2004,

Markessinis, A., **Historia de la Danza desde sus orígenes**, 1995,

Castañer, M. y Camerino, O., **Unidades didácticas para primaria I. Bailando en la escuela. El cuerpo expresivo.**

Material alternativo y percepción, 1992,

Ortiz Camacho, M.M., **Expresión corporal: una propuesta didáctica para el profesorado de educación física**, 2002,

García Ruso, H., **La danza en la escuela**, 1997,

Motos Teruel, T., **Iniciación a la expresión corporal: una propuesta didáctica para el profesorado de educación física**, 1983,

Learreta Ramos, B., **Los contenidos de la expresión corporal**, 2005,

Santiago Martínez, P., **Expresión corporal y comunicación: teoría y práctica de un programa**, 2004,

Kalmar, D., **¿Qué es la expresión corporal?: a partir de la corriente de trabajo creada por Patricia Stokoe**, 2005,

Viti, E., **la danza per i Bambini: metodologia della danza educativa**, 2006,

Recca, M., **¿Qué es la danza-movimiento terapia?: el cuerpo en danza**, 2005,

Abad Carlés, A., **Historia del ballet y la danza moderna**, 2004,

Castañer, M., **Expresión corporal y danza**, 2000,

Castañer, M.; Grasso, A.; López Villar, C.; MÀteu, M.; Motos, T.; Sánchez, R., **La inteligencia COporal en la Escuela. Análisis y Propuestas**, 2006,

Revista Tandem, **Monografía: La expresión Corporal en el escenario virtual**, 2014-4768, 79, Graó, 2023

Revista Tandem, **La expresión corporal y el desarrollo de competencias transversales en la formación del profesorado de Educación Física**, 2014-4768, 47, Graó, 2015

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Fundamentos dos deportes colectivos II				
Materia	Fundamentos dos deportes colectivos II			
Código	P02G050V01403			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	2c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento				
Coordinador/a	Tourinho González, Carlos Francisco Lago Peñas, Carlos			
Profesorado	Lago Peñas, Carlos Tourinho González, Carlos Francisco			
Correo-e	tourinog@gmail.com clagop@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Código	
B1	Conceptualización e identificación do obxecto de estudo das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B3	Coñecemento e comprensión dos factores fisiolóxicos e biomecánicos que condicionan a práctica da actividade física e o deporte.
B11	Coñecemento e comprensión dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.
B12	Aplicación das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B15	Capacidade para deseñar, desenvolver e avaliar os procesos de ensino- aprendizaxe relativos á actividade física e do deporte, con atención ás características individuais e contextuais das persoas.
B16	Capacidade para promover e avaliar a formación de hábitos perdurables e autónomos de práctica da actividade física e do deporte.
B20	Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde da práctica de actividades físicas inadecuadas.
B23	Capacidade para seleccionar e saber utilizar o material e equipamento deportivo axeitado para cada tipo de actividade.
B24	Actuación dentro dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.
B26	Adaptación a novas situacións, a resolución de problemas e a aprendizaxe autónoma.
C5	Capacidade para planificar, desenvolver e avaliar a realización de programas de deporte e actividade física escolar
C6	Capacidade para seleccionar e saber utilizar o material e equipamento deportivo adecuado para cada tipo de actividade nos procesos de ensino-aprendizaxe a través da actividade física e do deporte
C12	Capacidade para seleccionar e saber utilizar o material e equipamento deportivo, adecuado para cada tipo de actividade de adestramento deportivo

Resultados previstos na materia		
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Aprender a deseñar plan, exercicios e tarefas para a aprendizaxe de deporte	B11 B12 B20 B23 B26	C5 C6 C12
Dominar os fundamentos do deporte	B1 B3 B15 B16	
aprender a observar o deporte e identificar os aspectos fundamentais e detectar erros e posible smellores	B3 B12 B16 B23 B24 B26	

Contidos	
Tema	
TEMA 1. Fundamentación teórica do fútbol e o voleibol	1 Orixe e evolución do xogo do Fútbol como deporte: aproximación conceptual.
TEMA 2. Fundamentos técnico-tácticos e didácticos do fútbol e voleibol	2. O reglamento.
TEMA 3 Estructura formal e funcional do fútbol e voleibol	3. Valores educativos do deporte: o Fútbol.
TEMA 4 O proceso de iniciación deportiva ao fútbol e voleibol	4. Estructura sistémica do fútbol. Bases estruturales e funcionales do xogo.
	5. O Sistema Deportista (SD) na iniciación.
	6. Fases no ensino do Fútbol.
	7. As estratexias metodolóxicas no ensino do Fútbol
	8. A construción de tarefas no ensino do Fútbol.
	9. A sesión.
	10. Historia, reglamento e aspectos configuradores do Voleibol.
	11. Elementos técnicos básicos.
	12. Elementos técnico- tácticos.
	13. Táctica Colectiva.
	14. Adestramento do Voleibol.
	15. Metodoloxía de ensino de Voleibol.
	16. O *Voleibol no contexto escolar.
	17. Outras maneiras de xogar ao voleibol

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballo tutelado	6	30	36
Prácticas con apoio das TIC (Repetida, non usar)	4	30	34
Resolución de problemas	10	46	56
Lección maxistral	33	0	33
Exame de preguntas de desenvolvemento	4	16	20
Traballo	2	20	22
Práctica de laboratorio	12	0	12
Resolución de problemas e/ou exercicios	2	4	6
Exame de preguntas obxectivas	2	4	6
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Traballo tutelado	Resolución de exercicios baixo a dirección do docente
Prácticas con apoio das TIC (Repetida, non usar)	Documentación dos traballos realizados. Preparación de avaliacións
Resolución de problemas	Resolución de exercicios
Lección maxistral	Actividades expostivas do profesor

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Lección maxistral	Respostarase ós estudantes a súas preguntas, de maneira adecuada na clase e de modo máis profundo no horario de tutoría se fose preciso

Avaliación			
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe

Exame de preguntas de desenvolvemento	Fútbol: O exame consistirá na resposta a preguntas teórico-prácticas	40	B1 B12 B15 B23 B24	C5 C6 C12
Traballo	Voleibol: en grupos de 2-4 alumnos se elaboran 2-4 sesións e impartirse 1 sesión práctica sobre os contenidos presentados nas clases teóricas o realizarase un examen práctico (escrito).	20	B15 B16 B23 B26	C5 C6 C12
Práctica de laboratorio	Voleibol A asistencia será obrigatoria para superar la asignatura. Haberá que aísitir ao 80% das clases prácticas e face-los traballos propostos polo docente.	5	B3 B12 B16 B20 B26	
Resolución de problemas e/ou exercicios	Fútbol. Haberá que elaborar sesións prácticas ao longo do curso	10		
Exame de preguntas obxectivas	Voleibol: resposta a preguntas teóricas	25	B11 B12 B15	

Outros comentarios sobre a Avaliación

A puntuación final será a media aritmética da cualificación obtida na parte da materia de Voleibol e Fútbol. Será necesario alcanzar polo menos unha puntuación de 4 para realizar a media.

Fútbol: O estudiantado que non chegue ao 80% de asistencias ás clases prácticas terá que facer un exame práctico consistente na resolución de supostos prácticos e a execución de habilidades específicas e tarefas no campo. O 40% da nota será o exame teórico, o outro 40% o exame práctico e 20% será a elaboración de sesións prácticas ao longo do curso.

Na segunda convocatoria en Fútbol e voleibol, se valorará do mesmo xeito que na primeira.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

Wise, M., **Voleibol: entrenamiento de la técnica y la táctica**, Hispano-Europea,
Damas Arroyo, **La Enseñanza del voleibol en las escuelas deportivas de iniciación**, Gymnos,
Pimenov, Mikhail Pavlovich, **Voleibol : aprender y progresar : (más de 500 ejercicios del servicio, pase, remate y bloqueo)**, Paidotribo,
Varios, **Reglamento de voleibol : reglamento oficial e internacional**, Flash,
Lucas, Jeff, **El voleibol : iniciación y perfeccionamiento**, Paidotribo,
Bachmann, Edi, **1000 ejercicios y juegos de voleibol y minivolei**, Hispano-Europea,
Moras, Gerard, **La Preparación integral en el voleibol : 1000 ejercicios y juegos**, Paidotribo,
Lago, C., **La enseñanza del Fútbol en la Edad Escolar**, 1ª ed., Wanceulen, 2002
Riera, Joan, **Habilidades en el deporte**, 1ª ed., INDE, 2005
Marí, Pep, **Liderar equipos campeones**, 1ª ed, Plataforma, 2017
Casais, Luis; Lago, Carlos y Dominguez, Eduardo, **Fútbol Base. Entrenamiento en categorías de formación. Vol. 1 y 2.**, 1ª ed, MCSports, 2009
Durand, Marc, **El niño y el deporte**, 1ª ed, Paidós, 1988
Castelo, Jorge, **Fútbol. Estructura y dinámica del juego**, 1ª ed, INDE, 1999

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Metodoloxía e planificación do adestramento deportivo I/P02G050V01502
Metodoloxía e planificación do adestramento deportivo II/P02G050V01604

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Didáctica dos procesos de ensino-aprendizaxe na actividade física e o deporte I/P02G050V01501
Didáctica dos procesos de ensino-aprendizaxe na actividade física e o deporte II/P02G050V01603

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Fundamentos dos deportes colectivos I/P02G050V01303

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Fundamentos dos deportes ximnásticos				
Materia	Fundamentos dos deportes ximnásticos			
Código	P02G050V01404			
Titulación	Grao en Ciencias da Actividade Física e do Deporte			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	2c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento				
Coordinador/a	Gutierrez Sánchez, Águeda Fernández Villarino, María de los Ángeles			
Profesorado	Fernández Villarino, María de los Ángeles Gutierrez Sánchez, Águeda			
Correo-e	agyra@uvigo.es marianfv@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Os deportes ximnásticos son aqueles incluídos na Federación Internacional de Ximnasia. Nesta materia abordaranse os fundamentos técnicos e didácticos destes deportes de forma pomenorizada en dous grandes bloques: 1. Habilidades Rítmico-Expresivas. Ximnasia Aeróbica, Ximnasia Rítmica e Ximnasia para Todos. 2. Habilidades Ximnástico-Acrobáticas. Ximnasia Artística, Ximnasia Acrobática e Trampolín			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Código	
B7	Coñecemento e comprensión dos fundamentos, estruturas e funcións das habilidades e patróns da motricidade humana.
B10	Coñecemento e comprensión dos fundamentos do deporte.
B12	Aplicación das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) ao ámbito das Ciencias da Actividade Física e do Deporte.
B13	Hábitos de excelencia e calidade no exercicio profesional.
B14	Manexo da información científica básica aplicada á actividade física e ao deporte nas súas diferentes manifestacións.
B15	Capacidade para deseñar, desenvolver e avaliar os procesos de ensino- aprendizaxe relativos á actividade física e do deporte, con atención ás características individuais e contextuais das persoas.
B16	Capacidade para promover e avaliar a formación de hábitos perdurables e autónomos de práctica da actividade física e do deporte.
B18	Capacidade para aplicar os principios fisiolóxicos, biomecánicos, comportamentais e sociais, aos diferentes campos da actividade física e o deporte.
B20	Capacidade para identificar os riscos que se derivan para a saúde da práctica de actividades físicas inadecuadas.
B23	Capacidade para seleccionar e saber utilizar o material e equipamento deportivo axeitado para cada tipo de actividade.
B24	Actuación dentro dos principios éticos necesarios para o correcto exercicio profesional.
B25	Habilidade de liderado, capacidade de relación interpersoal e traballo en equipo.
B26	Adaptación a novas situacións, a resolución de problemas e a aprendizaxe autónoma.

Resultados previstos na materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Identificar os elementos e parámetros que configuran a estrutura das modalidades ximnásticas: aspectos regulamentarios, espazos de acción, habilidades técnicas, habilidades manipulativas, habilidades coreográficas, etc.	B7 B10 B14
Saber cales son as características e demandas fundamentais para a aprendizaxe das habilidades específicas dos deportes ximnásticos.	B7 B10 B14 B26
Comprender os diferentes ámbitos de aplicación dos deportes ximnásticos e coñecer os obxectivos e metodoloxías adecuadas a cada contexto.	B15 B24

Dispor dos fundamentos e contidos didácticos que permitan desenvolver proceso de ensino-aprendizaxe relacionados coas habilidades ximnásticas.	B10 B15 B18
Utilizar os principios técnicos e os recursos metodolóxicos que permitan ao alumnado intervir, desde a perspectiva educativa ou deportiva, en relación ás habilidades ximnásticas.	B10 B14 B15 B18 B20 B23
Adquirir os coñecementos de desenvolvemento da condición física específica, adaptada ás actividades ximnástico-acrobáticas, así como asociar estas con o desenvolvemento das capacidades psicomotoras.	B10 B12 B16 B18 B20
Dominar as técnicas ximnásticas para a súa correcta aplicación, así como os aspectos de seguridade na execución (axuda e colocación do material).	B10 B13 B20 B23
Aplicar adecuadamente diferentes recursos didácticos (establecemento de obxectivos, feedback, reforzos, etc.) para mellorar movementos técnicos destes deportes.	B13 B15 B16 B24 B25
Aceptar as actividades ximnástico-acrobáticas para que os futuros docentes transmítanlas e desenvolvan no uso da súa liberdade profesional.	B13 B24
Deseñar e aplicar instrumentos de observación sistemática para identificar ou corrixir modelos de execución propios destes deportes	B10 B12 B15 B16
Experimentar e desenvolver habilidades de carácter coreográfico, tanto de tipo individual como colectivas, favorecendo a capacidade do alumnado para a elaboración de producións creativas mediante o encadenamento das habilidades desenvolvidas na materia.	B10 B25 B26

Contidos

Tema	
Bloque 1. Fundamentación teórica dos deportes ximnásticos	Tema 1. Os deportes ximnásticos no contexto das Ciencias da Actividade Física e do Deporte. 1.1. Características esenciais das actividades ximnásticas desde diferentes campos de aplicación. 1.2. Clasificación das actividades e deportes ximnásticos. Tema 2. Antecedentes históricos e organismos que regulan os deportes ximnásticos. 2.1. Orixes e antecedentes históricos da actividade ximnástica. Tema 3. Valoración e uso dos concursos ximnásticos.
Bloque 2. Fundamentos técnicos, artísticos e didácticos dos deportes ximnásticos: Habilidades rítmico-expresivas e Habilidades ximnástico-acrobáticas.	BLOQUE RÍTMICO-EXPRESIVO. XIMNASIA RÍTMICA Tema 1. As habilidades da Ximnasia Rítmica no contexto das Ciencias da Actividade Física e do Deporte. 1.1. Concepto e preliminares. 1.2. Habilidades técnicas corporais. 1.3. Habilidades técnicas manipulativas. BLOQUE XIMNÁSTICO-ACROBÁTICO. Tema 1. Dominio técnico e metodolóxico dos elementos ximnásticos de nivel escolar (per-acrobáticos). 1.1. Rodamientos. 1.2. Equilibrios ximnásticos. 1.3. Saltos de plinto. 1.4. Familiarización co minitramp. Tema 2. Dominio técnico e metodolóxico dos elementos ximnásticos acrobáticos de chan. 2.1. Saltos adiante e laterais con impulso dunha perna e apoio intermedio. 2.2. Saltos de volteo libre completo con impulso de ambas as pernas. 2.3. Saltos atrás con impulso de ambas as pernas e apoio de mans intermedio.

Bloque 3.
Estrutura formal e funcional dos deportes
ximnásticos

BLOQUE RÍTMICO-EXPRESIVO.

Tema 1. Elementos definitorios da Ximnasia Rítmica.

- 1.1 Continuidade das accións.
- 1.2. *Globalidad das accións.
- 1.3. Diálogo cos aparellos.
- 1.4. Ritmo.
- 1.5. Espazo.
- 1.6. Expresividade.
- 1.7. Creatividade.
- 1.8. Variedade.

Tema 2. Estrutura e composición da ximnasia rítmica

- 2.1. Exercicios individuais: dificultade corporal, dificultade de aparello, elementos dinámicos de rotación, composición artística e execución.
- 2.2. 3.2. Exercicios de Conxunto: dificultade con intercambio, dificultade sen intercambio, colaboracións, elementos dinámicos de rotación, composición artística e execución.

BLOQUE XIMNÁSTICO-ACROBÁTICO

Tema 3. Estrutura espacial dos movementos ximnásticos.

- 3.1. Organización espacial.
- 3.2. As traxectorias.
- 3.3. Rodamentos.
- 3.4. Grupos estruturais.

Tema 4. Características dinámicas dos movementos ximnásticos.

- 4.1. Características de inercia.
- 4.2. Características de forzas.
- 4.3. Características de enerxía

Tema 5. Equilibrio corporal.

- 5.1. Tipos de equilibrio.
- 5.2. Factores que interveñen no equilibrio.
- 5.3. A defensa do equilibrio ximnástico.

Tema 6. As capacidades físicas nos deportes ximnásticos.

- 6.1. Capacidades perceptivo-motrices.
 - 6.2. Capacidades condicionais.
 - 6.3. Elección de ximnastas.
-

Bloque 4.

Proceso de iniciación deportiva dos deportes ximnásticos: rítmico-expresivos e acrobáticos

BLOQUE RÍTMICO-EXPRESIVO.

Tema 1. Os parámetros musicais como elementos fundamentais das habilidades rítmico-expresivas

- 1.1. Elementos craves da música: pulsación, intervalo, tempo, compás, timbre, melodía.
- 1.2. A duración do son e a súa representación gráfica
- 1.3. Adaptación do movemento ao ritmo musical

Tema 2. A música e os Pasos Básicos de Ximnasia Aeróbica

- 2.1 Elementos chave da música en Ximnasia Aeróbica
- 2.2 A iniciación a través do xogo da Ximnasia Aeróbica.
- 2.3 Os pasos básicos como soporte dos deseños coreográficos.
- 2.4 As opcións coreográficas en Ximnasia Aeróbica.

Tema 3. A ocupación do espazo de acción como estratexia expresiva

- 3.1. O espazo de acción nos deportes artísticos
- 3.2. Variables que permiten intervir no espazo de acción desde a perspectiva expresiva: formacións, niveis espaciais, orientación e volumes

Tema 4. A danza clásica como a base das habilidades técnico-corporais

- 4.1. Posición corporal básica
- 4.2. Posicións de brazos e posicións de pés
- 4.3. Elementos da danza: relevé, plié e jeté,

Tema 5. As habilidades corporais de equilibrio

- 5.1. Descrición
- 5.2. Aspectos técnicos fundamentais
- 5.3. Criterios de variación
- 5.4. Erros típicos
- 5.5. Progresión metodolóxica

Tema 6. As habilidades corporais de rotación

- 6.1. Descrición
- 6.2. Aspectos técnicos fundamentais
- 6.3. Criterios de variación
- 6.4. Erros típicos
- 6.5. Progresión metodolóxica

Tema 7. As habilidades corporais de salto

- 7.1. Descrición
- 7.2. Aspectos técnicos fundamentais
- 7.3. Criterios de variación
- 7.4. Erros típicos
- 7.5. Progresión metodolóxica

Tema 8. Habilidades manipulativas dos aparellos

- 8.1. Principios xerais de manipulación dos aparellos
- 8.2. Especificidade das habilidades manipulativas dos aparellos
- 8.3. Habilidades manipulativas de pelota: elementos técnicos fundamentais, elementos técnicos non fundamentais, criterios de variación, progresión metodolóxica, erros típicos

Tema 9. Elementos colaborativos e cooperativos

- 9.1. Intercambios
- 9.2. Series coreográficas
- 9.3. Elementos dinámicos de rotación
- 9.4. Colaboracións: sen lanzamentos altos ou longos dos aparellos, con lanzamento alto e rotación dinámica do corpo, con lanzamentos múltiples, con recepcións múltiples, con elevación/apoio da ximnasta.

Tema 10. O proceso compositivo no ámbito das habilidades rítmico-expresivas

- 10.1. As fases do proceso compositivo
- 10.2. Exposición do exercicio ximnástico creado
- 10.3. A avaliación do exercicio ximnástico

BLOQUE XIMNÁSTICO-ACROBÁTICO.

Tema 7. A Ximnasia Acrobática no ámbito educativo.

- 7.1. As presas de mans.
- 7.2. Diferentes roles do alumnado.
- 7.3. As asistencias e axudas manuais
- 7.4. Organización e medidas sistemáticas nas fases estruturais das formacións grupais (figuras e pirámides).

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	30	60	90
Prácticas de laboratorio	41	41	82
Resolución de problemas de forma autónoma	4	8	12
Traballo tutelado	0	10	10
Presentación	0	2	2
Resolución de problemas e/ou exercicios	0	2	2
Exame de preguntas obxectivas	0	2	2
Práctica de laboratorio	0	3	3
Traballo	0	22	22

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Lección maxistral	As sesións maxistrais utilizaranse para a explicación dos contidos teóricos e aclaración dos contidos prácticos da materia. Constitúe unha actividade presencial na aula si non existisen medidas de continxencia pola pandemia ou non presencial por videoconferencia mediante a utilización de medios persoais e audiovisuais. En caso necesario realizaranse con todo o grupo de maneira non presencial a través do campus Remoto.
Prácticas de laboratorio	Vivenciación dos contidos teórico-prácticos guiados polo profesorado, onde se terá en conta os procesos metodolóxicos de ensino-aprendizaxe, facendo especial fincapé nos aspectos técnicos e de execución dos deportes ximnásticos. As prácticas teñen como obxectivo traballar formalmente o saber facer (competencia procedimental). Non entanto, é preciso ter en conta que tamén traballan o saber, o saber ser e o saber estar.
Resolución de problemas de forma autónoma	- Exporase o desenvolvemento dunha coreografía que terá por referencia as modalidades ximnásticas tratadas no desenvolvemento da materia. - Traballarán a execución técnica dos elementos ximnásticos durante o proceso metodolóxico de ensino-aprendizaxe levada a cabo na materia. - Traballarase a avaliación técnica e a composición dos deportes ximnásticos mediante a análise de exercicios en vídeo
Traballo tutelado	Os traballos tutelados realizaranse en grupo
Presentación	- Execución e exposición da coreografía elaborada en colaboración cos compañeiros. - Execución dun exercicio ximnástico proposto pola profesora. - Exposición con soporte audiovisual dun elemento ximnástico mediante a metodoloxía traballada.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Resolución de problemas de forma autónoma	Asesoramento e titorización para a resolución dos problemas propostos na materia. Este tempo está reservado para atender e resolver as preocupacións dos estudantes. A atención será individual e en grupos pequenos, dependendo da natureza da atención. Tanto individualmente como en grupo, levarán a cabo principalmente por videoconferencia ou por correo electrónico, evitando o máximo posible o despacho das profesoras. Estas actividades teñen a función de orientar e guiar o proceso de aprendizaxe do alumno. Si a situación así o recomenda, a atención realizaríase a través dos despachos virtuais das profesoras da materia.
Traballo tutelado	Orientación ao alumno/a sobre os traballos a realizar. Resolución de dúbidas. Si a situación así o recomenda, a atención realizaríase a través dos despachos virtuais das profesoras da materia.

Avaliación			
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Prácticas de laboratorio	A avaliación farase de forma continua mediante o control de asistencia dos estudantes. Desenvolvemento e posta en práctica dunha progresión metodolóxica dos elementos ximnásticos que se traballaron ó longo das sesións.	A avaliación desta sección será realizada por persoas que non asistan ao 80 por cento das prácticas. Será esencial facer unha media coas outras partes avaliadas	B10 B12 B15 B16 B20 B24

Resolución de problemas de forma autónoma	Elaboración dunha coreografía final, presentación e exposición das sesións traballadas na práctica.	15	B13 B24 B25
Resolución de problemas e/ou exercicios	Recompilación dos coñecementos adquiridos relacionados cos contidos teórico-prácticos da materia.	40	B10 B14 B15
Exame de preguntas obxectivas	Recompilación dos coñecementos adquiridos relacionados cos contidos teórico-prácticos da materia.	10	B10 B14
Práctica de laboratorio	- Realización dunha coreografía de forma grupal. - Execución técnica dos elementos ximnásticos traballados nas sesións prácticas.	20	B18 B20 B25
Traballo	Traballo en grupo sobre un elemento ximnástico asignado.	15	B10 B12 B13 B14 B25

Outros comentarios sobre a Avaliación

A avaliación intentará recoller e valorar todos aqueles aspectos relacionados co alumnado respecto ao campo conceptual, procedimental, actitudinal e relacional. Está deseñada en función das seguintes características: formativa, continua, integral e final. Por tanto, afecta a todo o proceso de enseñanza-aprendizaxe.

A CALIFICACIÓN FINAL da materia resultará da integración das distintas notas das actividades realizadas tanto nos contidos de Habilidades Rítmico-Expresivas como nos contidos de Habilidades Gimnástico-Acrobáticas. Deberán ter superadas todas as partes para obter unha calificación positiva. Os alumnos/as que non realicen todas as actividades de avaliación obtendrán a calificación final de suspenso, aínda que algunhas actividades estén aprobadas. Si o alumno/a realiza só algunhas das actividades do curso tendrán a calificación de suspenso, xa que se realiza unha avaliación continua de todas as actividades propostas.

Cando o alumno necesite de máis dunha convocatoria para superar a materia, se guardarán notas parciais durante a segunda convocatoria; é dicir, na convocatoria extraordinaria de xullo se mantendrán aquelas notas parciais que o alumnado teña superadas, e solo se presentarán a aquelas que non superaron.

Para as demás convocatorias, o alumno/a deberá concorrer da mesma maneira a unha proba escrita de pregunta curta, tipo test ou de desenvolvemento e dunha proba práctica de execución e metodolóxica dos contidos traballados para superar a materia. Igualmente deberá presentar o traballo co seu soporte audiovisual do elemento gimnástico asignado pola profesora e elaborado según o desenvolvemento dos contidos traballados durante o curso.

A revisión de exames será no despacho das profesoras unha vez concluída a corrección.

OBSERVACIÓNS:

A PARTICIPACIÓN ACTIVA DO ALUMNADO NAS SESIÓNS PRESENCIAIS É UN FACTOR QUE DETERMINA O PROCESO DE EVALUACIÓN:

- A asistencia ás sesións prácticas será OBRIGATORIA (80% das horas totais da materia, non sesións) Se aplicará de forma individualizada a cada un dos 2 Bloques da materia (Bloque Rítmico-Expresiva e Bloque Gimnástico-Acrobática).
- Os alumnos que participen activamente, como mínimo, ao 80% das sesións deben obter o 50% da máxima puntuación posible na proba teórica e nas probas prácticas para consideralas superadas.
- Os alumnos que NON participen activamente (meros observadores), como mínimo ao 80% das sesións, deben obter o 65% da máxima puntuación posible na proba teórica e nas probas prácticas para consideralas superadas. **Este aspecto é tido en conta igualmente para os que non asisten ao mínimo esixido das sesións prácticas.**

O alumnado discapacitado para a práctica motriz, poderá solicitar a adaptación das tarefas motrices a realizar nas sesións e nas probas de avaliación, no grao que as competencias da materia permítano. Aos incapacitados temporalmente para a práctica deportiva, a avaliación das probas prácticas de execución gimnástica se lle realizará cando a súa incapacidade temporal permítallo e no caso do bloque de habilidades rítmico-expresivas se realizará a través do visionado de vídeos.

BLOQUE: HABILIDADES GIMNÁSTICO-ACROBÁTICAS

- A falta de asistencia a máis de dúas prácticas de laboratorio deste bloque (independentemente do seu xustificación), supón ademais a realización dun exame práctico de enseñanza metodolóxica dos elementos acrobáticos aos que non se asistiu.

BLOQUE: HABILIDADES RÍTMICO-EXPRESIVAS

-Debido ao carácter de evaluación continua, a NON asistencia ás sesións prácticas non dará dereito a realizar a coreografía en grupo. En caso de que isto suceda, a evaluación dos contidos prácticos se realizará mediante a evaluación de exercicios gimnásticos en vídeo. Do consinto modo, si unha persoa atópase incapacitada temporalmente para a realización das probas prácticas, podrá examinarse mediante a evaluación de exercicios gimnásticos en vídeo.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

- Knirsch, K, **Manual de Gimnasia Artística**, Ed. Esteban Sanz, Madrid, 1974
 SÁEZ PASTOR, F., **Gimnasia Artística. Los Fundamentos de la Técnica.**, Ed. Biblioteca Nueva. Madrid, 2003
 SAEZ PASTOR, F., **Habilidades Gimnástico-Acrobáticas. Método de Enseñanza.**, Ed. Estaban Sanz, Madrid., 2015
 SMITH, T., **Biomecánica y gimnasia.**, Ed. Paidotribo. Barcelona, 1984
 ESTAPÉ, E., LÓPEZ, M. y GRANDE, I., **Las Habilidades Gimnásticas y Acrobáticas en el Ámbito Escolar.**, Ed. Inde. Barcelona, 1999
 JUNYENT, V. y MONTILLA, M, **1023 ejercicios y juegos de equilibrios y acrobacias gimnásticas.**, Ed. Paidotribo. Barcelona, 2000

Bibliografía Complementaria

- Albadalejo, L, **Aeróbic para Todos**, 1996,
 Canalda, A., **Gimnasia rítmica Deportiva. teoría y práctica**, 1998,
 Cassagne, M., **Gymnastique Rythmique Sportive**, 1990,
 Ereño, C., **Iniciación a la gimnasia rítmica deportiva: principios metodológicos y formas de desarrollo de la creatividad motriz**, 1993,
 Fernández, A., **Gimnasia RítmicaDeportiva. Fundamentos**, 1989,
 Fernández, A., **Gimnasia Rítmica**, 1991,
 Gaio, R., **Ginástica Rítmica Desportiva "Popular": Uma proposta educacional**, 1996,
 Gutiérrez, A. y Vernetta, M, **Gimnasia Aeróbica Deportiva: propuesta de U.D. a través del juego**, 2007,
 Liarte, T. y Nonell, R., **Diver-Fit. Aaerobic y fitness para niños y adolescentes**, 1998,
 Lisitskaya, T., **Gimnasia Rítmica. Deporte y entrenamiento**, 1995,
 Martínez, A., **La gimnasia rítmica. Un planteamiento educativo motriz**, 1992,
 Martínez, A., **La gimnasia rítmica. Metodología**, 1992,
 Martínez, A., **Dimensión Artística de la Gimnasia Rítmica**, 1997,
 Martínez, A., **Fundamentación coreográfica de la gimnasia rítmica deportiva: calidad técnica y expresiva del movimiento y su estrecha relación con la música**, 1998,
 Martínez, A., **Aproxiamción al deporte a traves de los principios artísticos: ceatividad, expresión y estética**, 1999,
 Martínez, A. y Díaz, M.P., **Las actividades gimnásticas como recurso para el desarrollo de la creatividad motriz**, 2002,
 Mendizábal, S. y Mendizábal, I., **Iniciación a la Gimnasia Rítmica I**, 1985,
 Quintana, A., **Ritmo Y Educación Física**, 1997,
 Sierra, E., **Actividades Gimnásticas: Gimnasia Rítmica Deportiva**, 1993,
 Sánchez, D., **Bases para la enseñanza del Aeróbic**, 1999,
 Vernetta, M.; López, J. y Panadero, F, **Unidades Didacticas para secundaria XI. Aprendizaje de las habilidades gimnásticas. Una propuesta a través de minicircuitos.**, 2000,
 Vernetta, M.;López, J. y Panadero, F., **El Acrospot en la escuela.**, 2001,
 Vernetta, M.; Gutiérrez, A. y López, J., **El Aeróbic Deportivo en la Educación Física. Iniciación a través del juego.**, 2003,
 Viciana, V. y Arteaga, M., **Las actividades coreográficas en la escuela. Barcelona. Ed. Inde.**, 1997,
 MANONI, A, **Biomecánica e dividione strutturale della ginnasia artistica.**, Ed. Societá Stampa Sportica.Roma, 1993
 SÁNCHEZ BAÑUELOS, F., **Bases para una didáctica de la Educación Física**, Ed. Gymnos. Madrid, 1989
 SMLEUSKIY y GASVERDOUSKIY, **ratado General de Gimnasia Artística Deportiva**, Ed. Paidotribo. Barcelona, 1993
 STILL, C., **Manual de gimnasia artística femenina.**, Ed. Paidotribo. Barcelona, 1993
 AGUADO JODAR, J, **Eficacia y técnica deportiva.**, Ed. Inde. Barcelona, 1993
 AGOSTI, L, **Gimnasia Educativa.**, Ed. Edisa S.A. Madrid, 1974
 ANDERSON, B., **Stretching.**, Ed. Integral. Barcelona, 1984
 BÄUMLER y SCHNEIDER, **Biomecánica deportiva.**, Ed. Martínez Roca. Barcelona., 1989
 BOURGEOIS, M., **Didáctica de la Gimnasia**, Ed. Biblioteca Nueva. Madrid, 1999
 BRIDOUX, A., **Gymnastisque Sportive. Son enseignement en milieu scolaire.**, Ed. Amphora. Paris, 1991
 CARRASCO, R., **Cahiers techniques de l'entraîneur.**, Ed. Vigot. París, 1981
 CARTONI, A. C. y PUTZU, D., **Ginnastica Artistica Femminile.**, Edi. Ermes. Milan, 1990
 GINES SIU, J., **Cama elástica**, Ed.Alhambra, 1987
 HINAUL, K., **Introducción a la biomecánica**, Ed. Jims., Barcelona, 1982
 LANGLADE, A y REY de L., N., **Teoría general de la gimnasia.**, Ed.: Stadium. Buenos Aires, 1986
 LEGUET, J., **ctions motrices en gymnastique sportive.**, Ed. Vigot. Paris, 1985
 LLOYD R., **Manual de entrenamiento de gimnasia deportiva.**, Ed. Paidotribo, Barcelona, 1993
 LÓPEZ BEDOYA, J., VERNETTA, M. Y MORENILLA, L., **Indicadores para la detección de talentos deportivos.**, MEC/CSD. Madrid, 1995

MOSSTON, M. y ASHWORTH, S., **La Enseñanza de la Educación Física.**, Ed.: Hispano Europea. Barcelona, 1993

MONTICELI, M., **Il mini trampolino elástico in ginnasia artistica**, Ed. Società Stampa Sportiva. Roma, 1984

PILA TELEÑA, A., **Educación Físico Deportiva, enseñanza-aprendizaje.**, Ed. Pila Teleña. Madrid, 1983

SPNING y otros., **Stretching.**, Ed. Hispano Europea, 1992

SÖLVEBORN, Even-A., **Stretching.**, Ed. Martínez Roca. Barcelona, 1989

UKRAN, M.L., **Gimnasia Deportiva.**, Ed. Acribia, Zaragoza, 1978

Sáez, P. y Gutiérrez, A., **La génesis de las rotaciones gimnásticas I**, VI,12(4-11), 2007

Sáez, P. y Gutiérrez, A., **La genesis de las rotaciones gimnásticas II. Rotaciones generadas en vuelo.**, VII,13(52-62), 2008

Fernández Rodríguez, R., **Efecto comparativo de diferentes minicircuitos en el aprendizaje de habilidades gimnásticas aeróbicas**, 2012

Abeal Filgueira, R., **Influencia del feedback audiovisual en la autoevaluación de la gimnasia acrobática en el ámbito escolar**, 2015

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Expresión corporal e danza/P02G050V01402